

Yarına Ne Kaldı

BSB Belgesel Sinema Eser Sahipleri Meslek Birliği

Sinemada Sansür

Kırmızı Çizgimizdir

Anayasa'nın 64. Maddesi:

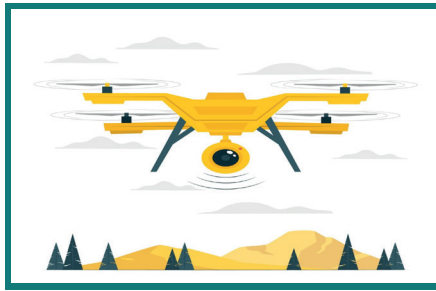
"Devlet, sanat faaliyetlerini ve sanatçıyı korur. Sanat eserlerinin ve sanatçının korunması, değerlendirilmesi, desteklenmesi ve sanat sevgisinin yayılması için gereken tedbirleri alır."

HRANT DİNK

Üyemiz Ümit Kıvanç'ın tasarladığı Hrant Dink'in sözünü renge, şekle ve sese büründürerek aktaran 'Hafıza Yetersiz' filmi, Hrant Dink'e ve onun sözüne yaşam alanı tanımayan 'sistem'in nerelerde 'hata verdiği' gözler önüne seriyor.

Filmi bu linkten izleyebilirsiniz:
<https://vimeo.com/655256568>

DRONE/DRON

Havacılığın çeşitli alanlarında yazılar derlediğimiz bu bültende, "Drone nedir?", "Uçuş prensipleri nasıldır?", "Kullanım alanları nelerdir?" gibi konular üzerinde duralım istedik. Uzaktan kumanda ile veya otonom (kendi başına) yazılımlarla kontrol edilebilen drone aygıtının isminin İngilizce "erkek arı"dan geldiğini biliyor muydunuz?

UÇAN YAZARLAR

Üç yazar üzerinden hazırlanan bir yazı. İlginç ve çarpıcı olan tarafı bu üç yazarların ortak özelliği... Yazar olmanın yanısıra yanısıra geçmişlerinde uçma tutkularını ortaya koyan pilotluk serüvenleri ile kitaplarını kaleme alanlar, işi ileri götürmüş ve uçaklarıyla savaşa katılmışlar.

Mustafa Savaş Güvezne
BSB Yönetim Kurulu Üyesi

Köşe Başı

Merhaba Dostlar,

“YarınaNeKaldı” aylık bültenin ilk sayısı oldukça ilgi gördü. Bültenin sosyal medyada yayılmasıyla birlikte BSB üyelerinin dışında, sektördeki diğer örgütlerden de memnuniyet ve teşvik sözlerini duymak güzeldi. Bülten konusunda yaratılan iklim, bu işin uzun ömürlü olacağını gösteriyor. Tabi ki üyelerimizin desteği çok önemli.

Geçen sayıda tema olarak “fotoğraf” ve “tren” konusunu öne çıkarmıştık. Yazıları “ilginçlik” ötesine taşıyıp “bilgi vermek”, okuyucuları o konularda “meraklandırmayı”, “araştırmaya sürüklemeyi” amaçlamıştık. Amacımıza ulaştığımızdır inşallah.

Şubat ayının teması “havadan” “su”dan olsun istedik. Ama “hava”dan yazılarımız o kadar yoğun oldu ki, bültende “su”dan konulara yer kalmadı. Bakalım havadan konular ilginizi çekecek mi? Su konusuna ileriki bültenlerde yer vereceğiz.

Balondan, uçağa, drondan havacılık kazalarına kadar çeşitli konuları işlerken hep sinemayla, belgeselle ve edebiyatla bağlantısının olmasına gayret ettik. Üyelerimizin filmleri ile bağlar kurmaya özen gösterdik. İçlerinde bilgi olması, olmazsa

olmazımız. BSB Arşivinden yeni bir köşemiz olacak; bu konuya sizlerden de destek alacağımıza inanıyoruz.

Bu arada Filistin filmleri konusundaki çalışmalarımız tamamlandı. Elimizde Filistin konulu 16 belgesel film var. Yönetmenleri ve yapımcıları ile telif hakları konusunda ilişkilerimiz tamamlandı. Filmlerin alt yazıları bitmek üzere. Şimdi bu filmlerin gösterimleri için çalışmalara başlamak istiyoruz. Özellikle belediyeler, vakıflar ve şirketler için özel gösterim paketleri hazırlıyoruz. BSB’nin asgari giderlerini karşılayabilmek için, farklı gelir kaynaklarını oluşturmaya çalışıyoruz. Üyelerimizin bağlantı ve ilişkileri bizler için önemli. Bu kapıları açabilecek ilişkileri olan üyelerimizi göreve çağırıyoruz.

Önümüzdeki ay görüşmek dileğiyle...

Dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman DEMİREL "Bizden Sonra Doğacaklara Büyük Hazine Sandığı" projesini için Belgesel Sinemacılar Birliği'nin temsilcilerini kabul etti. Yıl 1997. Dikkatle dinlediği proje hakkında bizlere sorular yönetti.

BSB'nin 1997 yılında projelendirdiği uluslararası çalışma

Hazine Sandığı

BSB'nin ilk günleri... Heyecanımız yüksek. Belgesel sinemacılar olarak sadece geçmişi didiklemiyor, geleceği de kurmaya çalışıyoruz.

1997 yılında UNESCO ve The Clup of Roma işbirliği ile yürütülen uluslararası bir projede Türkiye de yer alma imkanı elde ediyor:

"TO THOSE BORN AFTER US - THE BIG TREASURE CHEST"

BİZDEN SONRA DOĞACAKLARA
BÜYÜK HAZİNE SANDIĞI

Projenin içerik ve amacı kısaca şöyle:

"Üzerinde yaşadığımız yerküreyi maddi ve manevi değerleri ile korumak sorumluluğu, tüm nesilleri kapsayan küresel bir işbirliğini zorunlu kılmaktadır. Proje bu doğrultuda olasılıklar yaratmayı ve karşılıklı yardımlaşma zemini oluşturmayı başarmalıdır."

Projeye katılan ülkeler ise Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya, Bosna-Hersek, Etiyopya, Filipinler, Fransa, Güney Afrika, Kanada, İngiltere, İsrail, Meksika, Norveç ve Türkiye.

Biz de Belgesel Sinemacılar Birliği olarak projeye sahip çıkıyoruz. Projenin Türkiye ayağının sorumluluğu kurucu üyemiz **Prof. Dr. Sabri ÖZAYDIN** koordinatörlüğünde Belgesel Sinemacılar Birliği'ne veriliyor; Uluslararası Komite tarafından onaylanıyor.

2000 yılına kadar sürecek olan Proje kapsamında; ulusal ve uluslararası kampanyalar ile, her ülkede toplumun tüm katmanlarından, özellikle çocuk ve gençlerden toplanacak mesajlarla (yazılı malzeme: mektup, makale, şiir, düz yazı, belge; görsel malzeme: resim, çizim, fotoğraf, kolaj, video film; kaydedilmiş

malzeme: ses, gürültü, müzik; heykel, karikatür, süsleme, açıklaması ile birlikte bir nesne vb.) o ülkenin **'BÜYÜK HAZİNE SANDIĞI'** oluşturulacak.

Bu sandıklar 2050 yılında açılmak üzere korunacak. Ayrıca katılan her ülke, uluslararası ortak sandığa da mesajlarını yollayacak.

Projede yer alacak mesajlar şöyle tanımlanıyor:

"Kısaca sizi ifade ettiğine inandığımız her şey."

Bu amaçla başta dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman DEMİREL olmak üzere üst düzey yöneticilere, siyasetçilere, kamu ve özel kuruluşlara mektuplar yazıyoruz. Çağrıda bulunuyor, katkı yapmalarını istiyoruz.

Süleyman Demirel'e yazdığımız şöyle sesleniyoruz:

"Yarına bırakacağımız nesneler kadar, bu sembolizmin gerisinde yatan bilincin yaygınlaştırılmasını ve bu doğrultuda kamuoyu oluşturulmasını da önemseyeceğiz."

Bu uluslararası projenin başarı ile yürütülmesinde şahsınızın ve makamınızın desteği çok değerlidir."

Projeyi sahiplenmeniz halinde, ulusal çapta duyarlılıkların ve katılımların oluşacağına inanıyoruz."

Sonrası mı?

Sonrası malum...

Belgeselci gözü ile Tahsin İşbilen

İzmir

Bu yazıda, toplumsal bellek, kentsel bellek ve belgesel sinema bağlantısına ilişkin bir çerçeve geliştirmeye çalışacağım. Bu çerçeve hem sinemacı kimliğini kurmak hem de birçok disiplinin ortak kavramı olan toplumsal ve kentsel bellek konusunda kendimize bir sınır çizmek için gerekli. Yoksa kolayca, örneğin toplumsal belleğin, tarih disiplini içine giren bir parçasında, sınırlarımızı aşır ahkam kesebiliriz.

Başlarken, tarih bilimiyle, toplumsal bellek arasında birtakım farklılıklar olduğunu belirtelim: tarihsel bilgi olaylar ve olguların kanıtlara bağlı olarak belirli bir metodoloji çerçevesinde incelenmesiyle ortaya çıkar. Toplumsal belleğin oluşumunda böyle bir bilimsel ve metodolojik süzgeç söz konusu değildir. Dolayısıyla toplumsal belleğe ait olgusal yargılar tartışmaya açıktır ve üstelik egemen ideolojinin bu bellek üzerinde etkisi, son derece temkinli olayı gerektirir.

Tarih yazımı toplumsal belleğin kaynaklarından sadece birisidir. Asıl olarak toplumsal bellek, herhangi bir olgunun, tarihsel bir formasyonun bütününe içinden geçtiği dolayım- larla oluşur. Yani belli bir zaman, belli bir mekânda ki ideolojik atmosferden kırılıp gelir. Artık olgu, kendi sınırları dışında algısal bir kabukla çevrelenmiştir. Ekonomi gibi temel ve din, kültür, siyaset gibi daha kapsayıcı alanlar yanında, sinema gibi sanatsal üretimler de toplumsal belleğin oluşmasında önemli rol oynayabilir.

Günümüzde televizyon ve özellikle internet üzerinden yayılan üretim-

ler, toplumsal belleğin oluşmasının en önemli ve etkin araçlarındandır. Göç olgusu bunu açıklamak için iyi bir örnek olabilir: Gerek Yunanistan gerekse Türkiye’de göç üzerine tarihçi ve sosyologların birçok çalışması var. Bizim de bu konularda yaptığımız filmler var, uzman desteği almayı çok önemsedik her zaman. Ama herkesin de malumu olduğu gibi bahse konu ulusların ideolojik atmosferinin içinde bu konuyla ilgili çok fazla algı, kanı yer alır. Oktay Gökdemir’in danışmanlığında hazırladığımız “İzmir 1922” filminde dönem tanığı İzmirli bir Rum ve Türk’ün aynı olayı nasıl farklı algıladığını görebiliriz.

Pantelis Kapsis

Sabah sisleri dağılmıştı ve özgürlüğün güneşi İzmir Körfezi’nin denizini aydınlatıyordu. Işınları Metropolitin tacında pırıldıyordu. Hirsisostomos, imparator rütbesindeki din adamlarına özgü giysisi üzerinde, yanı başında ona bağlı din büyükleri ve Yönetici Yaşlılar Kurulu üyeleri, Avcılar kulübü önündeki rıhtım bölümünde, özgürlük getiricileri kutsamak için bekliyordu. 1/38 Evzon alayının erleri karaya çıkmaya başladılar. En önce sancak, onu alayın komutanı Yarbay D.Staurianopoulos izliyor. Benzi o kadar solgun ki, sanki kanı olmayan bir insan gibi; o kadar heyecanlı ki başı dönüyormuşçasına sallanıp duruyor.

*Unutulmamalı ki
bellek
aynı zamanda toplumsal
denetimi sağlayan
hegomonik bir araçtır.
Bir belgeselci
bu anlamda
yerini belirlemeli,
yaptığı filmlerle
“Karşı bellek”in
oluşturulması ya da
“olanın sürdürülmesine”
katkısı olacağını
unutmamalıdır.*

Metropolit yaklaşıyor ve etkileyici bir ses tonu ile onu kutsuyor;
-Tanrı adına gelen kişi
kutsanmış ola... Tanrı adına

Lamia Özdemir

Yunanlılardan. Efsun askerleri o püsküllü ayakkabıları falan vardı, kısa pantolon giyerlerdi, mavi beyaz. Zaten Karşıyaka’da bütün sokaklar, bütün yollardaki ağaçlar hepsi mavi beyaz olmuştu. Ve bayrak bizim mahzenlerde yeri, toprağı kazar içine saklardı büyükannem. Biz arada sırada çıkarır bayrağı görür, öper gene kapardık torbayı.

“Atıfta bulunduğu bir alan

olmadan bir ideoloji nedir...Dini bir ideolojiden ne kalırdı...eğer bazı yerlere dayanmasaydı: Kilise, sunak, kutsal alan?"

Lefebvre kitabının başka bir yerinde de **"Belleğin olduğu kentsel mekansa, fiziksel olduğu kadar toplumsal bir üretilimdir"** der. Bu iki cümle bizi toplumsal belleğin içinde olduğu kente, buradan da kentsel belleğe götürür.

İşte görsel bir sanat olan, ama sinemanın diğer türlerine göre belki bilimle daha yakın bir ilişkisi olan, belgesel sinema bu toplumsal bellekle bilim arasında bir sarkaç gibi gidip gelir.

Belgesel sinemanın kendisi, toplumsal belleğin bir parçası olarak, aynı tarihsel dönemde farklı toplumsal belleklerle yüz yüzedir. Örneğin İzmirli bir Türk'ün toplumsal belleğinde ki **"İzmir'in Kurtuluşu"**, bir Rum'un kinden oldukça farklı olacaktır. İşte belgesel sinema önce toplumsal bellekle hesaplaşmalı, kendi sınırını çizmelidir.

Unutulmamalı ki bellek aynı zamanda toplumsal denetimi sağlayan hegomonik bir araçtır. Bir belgeselci bu anlamda yerini belirlemeli, yaptığı filmlerle **"Karşı bellek"**in oluşturulması ya da "olanın sürdürülmesi"ne katkısı olacağını unutmamalıdır. Ancak bunun ardından örneğin tarihle, sosyolojiyle ilişkisini, uzman tarihçiler, sosyologlar üzerinden kurmalıdır.

Bu ilişkinin gerçekleştiği fiziksel alan kentken, kent belleği de bu alanın içinde belgesel sinemanın var olmasının bir yoludur. Yani eğer her kentin bir **"ruh"**u varsa, bu ruh belleğin mekâna yansımaları ve belgesel sinemacı anlattığı han-

gi konu olursa olsun, arka planda hep o ruhu arar.

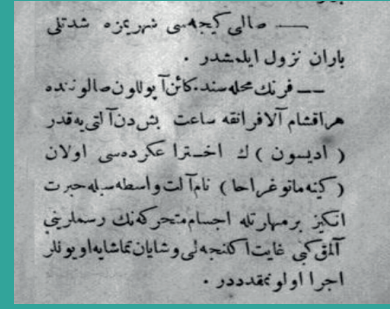
Örneğin İzmir yemekleri belgeseli yapıyorsa, boyozcuları da anlatır, ünlü bir boyozcunun yer aldığı cadde eskinin Frenk sokağıdır, boyoz bir Musevi çöregidir. Kentin tarihinin bugüne aksettirdiği çok kültürlü yapı mutlaka filme bir yerden başını uzatır. Burada belgesel sinema sadece kentle mi ilgilidir sorusu gelir belki okuyucunun aklına. Ayrı bir tartışma olmakla birlikte bir örnekle kısaca yanıt verelim: TRT Belgesel Kanalı için **"Beşik ve Ninni Belgeseli"**ni yapmak üzere kentler kadar köylerde de çalıştık. Ama hep bir kentli olarak ve elimizdekilerle kente dönüp, kentti yeniden yorumlamak, kurmak için. Belgesel sinemanın içinde yeşerdiği, var olduğu mekân öncelikle kenttir.

Buraya kadar yazdıklarımızı toparlarsak: Belgesel sinemacı için toplumsal belleğin bir parçası olarak, içinde devindiği kentsel bellekle sıkı bağlar kurmak, toplumsal belleğe müdahale kapıları açar, tabi eğer bir şeyleri değiştirmek, sorgulamak, etkilemek, tartışmak önemliyse.

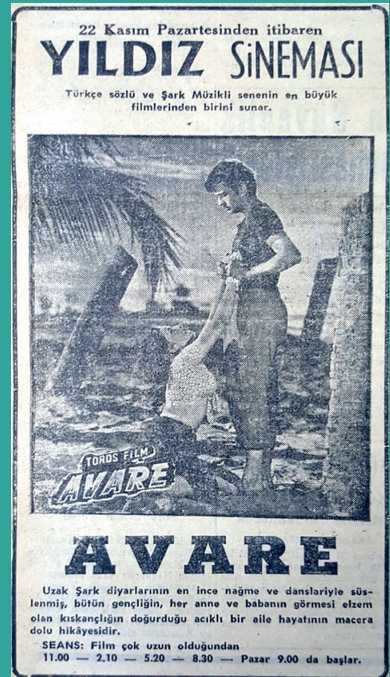
Sanırım günümüzde balık hafızası mecazı yerine ahtapot zekâsı mecazını kullanmak daha yerinde: ahtapotların çok zeki olduğunu artık bilim kanıtladı. Ama neden biz kolektif bir yaşam kurduk da onlar hala soğuk sulara tek başına? Bilimin yanıtı toplumsal belleklerinin olmaması.

¹Henri Lefebvre (1991), The Production of Space, çeviren H. ve Nicholson-Smith, D., Blackwell: Oxford, s. 44.

İzmir Türkçe basınının, döneminde en uzun süre yayımlanan gazetesi **Ahenk**'te çıkan bu başlıksız duyuruyla, **"Frenk Mahallesi'ndeki Apollon salonunda, her akşam, saat beşten altıya kadar hareketli cisimlerin resimlerini almak gibi oldukça eğlenceli ve izlemeye değer oyunların gösterildiğini"** öğreniyoruz.

Ancak duyuru, gösterilerin **"dün akşam başlamadığını"**(!), çok önceden olmasa da epeyden beri, **"her akşam"** sürdüğünü bize açıkça belirtiyor. Doğal bir uslamamayla, İzmir'de, 9 Aralık 1896, Çarşamba gününden başlayarak bu ayın ilk haftası içinde sinematograf gösteriminin başladığını söyleyebiliriz.

8 Aralık 1953

Sinemada Sansür

Kırmızı Çizgimizdir

BASINA VE KAMUOYUNA

Tüm kamuoyunun yakından takip ettiği üzere, ulusal kanalda yayınlanan **“Kızıl Goncalar”** dizi filmi **“Toplumun millî ve manevî değerlerine aykırılıklar”** bulunduğu gerekçesiyle iki kez program durdurma ve 9 milyon TL para cezası verilmesiyle sansür uygulamalarına bir yenisi daha eklendi.

Bizler bu sansür uygulamalarıyla elbette ki ilk defa karşılaşmıyoruz. Tiyatro, sinema, dizi film gibi sanatın her alanında sıkça gördüğümüz sansür uygulamalarının normalleştirilmesi, sansürün kendisinden daha tehlikeli sonuçlar doğuracaktır. Cezalandırma, yasaklama, soruşturma, hedef gösterme, tehdit etme, korkutma, aşağılama, engelleme, fiziki ve sözlü saldırı, kriminalize etme, ötekileştirme gibi yöntemlerle karşımıza çıkan sansür ile tüm yaratıcı alanların varoluşu tehdit edilmekte ve bir korku iklimi yaratılmaya çalışılmaktadır.

Sansür, evrensel düzeyde tüm yaratıcı alanların ortak mücadele konusu olmuştur. Ülkemizde de Anayasa'nın 64. Maddesi açık ve nettir! **“Devlet, sanat faaliyetlerini ve sanatçıyı korur. Sanat eserlerinin ve sanatçının korunması, değerlendirilmesi, desteklenmesi ve sanat sevgisinin yayılması için gereken tedbirleri alır.”** Anayasa'da belirtildiği gibi sanat faaliyetleri, bizlerin tabiriyle **“Sanatsal İfade Özgürlüğü”** yasalarla koruma altındadır.

Sanatsal ifade özgürlüğünün önündeki engellemeler sadece yayın durdurma, para cezası gibi yöntemlerle karşımıza çıkmıyor. Örneğin; yıllardır tadilat var gerekçesiyle son dakika iptal edilen tiyatro oyunları, **“kamu güvenliği”** gerekçe gösterilerek iptal edilen konserler, gösteriler, sergiler, şehirlere girmesi engellenen ekipler, bakanlık tarafından verilen desteklerin geri çekilmesi, gösterimi durdurulan belgeseller ve sinema filmleri, iptal edilen festivaller... Sansürün doğurduğu sonuçlar sadece performansların, eserlerin engellenmesi ile de bitmiyor! Ekipler hedef gösteriliyor, binlerce çalışan ücretlerini alamıyor ve iş kaybına uğruyor.

Artık yeter! Sansür, yasaklar ve engellemelerden dolayı nefes alamıyoruz!

Emek ve Meslek örgütleri olarak; sahnelerde, sinemalarda, ekranlarda, stüdyolarda her yerde ve her zaman sansürün karşısında olduk, olmaya da devam edeceğiz. Sansür normalleştirilemez. Sansürün ve sansürün yarattığı dolaylı sonuçlar karşısında tüm meslektaşlarımızı bir arada olmaya davet ediyoruz.

Yalnız değiliz, bu mücadeleyi hep birlikte vereceğiz. Sanatsal ifade özgürlüğümüzün önündeki engeller kaldırılmalı, sanatçı ve sanat emekçileri özgür kalsın.

SENDİKALAR

Oyuncular Sendikası
Sinema Emekçileri Sendikası (DİSK Sİ-NE-SEN)
Sinema Televizyon Sendikası

MESLEK BİRLİKLERİ

BSB Sinema Eseri Sahipleri Meslek Birliği
Senaryo ve Diyalog Yazarı Eser Sahipleri Meslek Birliği (SENARİSTBİR)
Sinema Eseri Sahipleri Meslek Birliği (SİNEBİR)
Sinema Eseri Yapımcıları Meslek Birliği (SE-YAP)
Sinema Oyuncuları Meslek Birliği (BİROY)

DERNEKLER

Çağdaş Sinema Oyuncuları Derneği (ÇA-SOD)
Film ve Sahne Tasarım Ekipleri Derneği (FST)
Film Yönetmenleri Derneği (FİLM-YÖN)
İzmir Tiyatroları Derneği
Post Prodüksiyon Çalışanları Derneği (POSTPRODER)
Sinemacı Kadınlar Derneği

VAKIF

Türk Sinema Vakfı (TÜRSAV)

MECLİS

Özgür Sanat Meclisi

İNİSİYATİF

Tiyatromuz Yaşasın İnisiatifi

KOOPERATİFLER

Ahura Tiyatro Kooperatifi
Ankara Tiyatro Kooperatifi
Akdeniz Tiyatro Kooperatifi
Film Koop
Filmmor Kadın Kooperatifi
Karadeniz Tiyatro Kooperatifi Ege Tiyatro Kooperatifi
Güney Marmara Tiyatro Kooperatifi
Tiyatro Kooperatifi

TRT tarafından bu yıl 6'ncısı düzenlenecek olan **"12 Punto 2024"**e başvurular başladı. Başvurular, 12 Şubat 2024'e kadar, sadece online olarak ve www.trt12punto.com adresinden yapılabilecek.

"12 Punto 2024"e, ana yapımcısı Türk bir yapımcı olan uzun metrajlı film projeleri, Türk bir yapımcının düşük paylı ortak olduğu uluslararası uzun metrajlı film projeleri ve kısa film projeleri başvuru yapabiliyor.

Uzun ve kısa metrajlı film projeleri kabul edilecek

Türk sinemasının usta yönetmen, yapımcı ve senaristlerinden oluşan ön jürinin uzun metraj projeleri değerlendirmesinin ardından 12 finalist proje, 16 Nisan'da açıklanacak. Ardından dünya sinemasının önde gelen isimlerinin yer aldığı uluslararası jüri ise; 12 finalist proje arasından 3 projeyi **"TRT Ortak Yapım Ödülü"**, 3 projeyi **"TRT Ön Alım Ödülü"** ve 6 projeyi **"TRT Proje Geliştirme Ödülü"** ile ödüllendirecek.

Ödül kazanan projeler 14 Temmuz'da gerçekleşecek olan 12 Punto 2024 Kapanış ve Ödül Töreni'nde açıklanacak. Kısa metrajlı proje başvuruları arasından 6 projeye **"TRT Kısa Film Yapım Ödülü"** verilecek, kazanan projeler 16 Nisan'da açıklanacak. Ödül kazanan proje sahipleri 7-14 Temmuz tarihleri arasında düzenlenecek **"12 Punto 2024"** haftasında, Türk sinemasının

usta senaristlerinin yürüteceği senaryo geliştirme atölyelerine de katılarak projelerini geliştirecekler.

12 Punto'dan uluslararası ortak yapımlara ödül

Dünyanın her yerinden uzun metrajlı film projelerine açık olan **"TRT Uluslararası Ortak Yapım Ödülü"** başvuruları, projenin Türk ortak yapımcısı tarafından yapılabilecek. Kazanan projelerin sahiplerine ödülleri 14 Temmuz'da gerçekleşecek 12 Punto 2024 Kapanış ve Ödül Töreni'nde verilecek.

12 Punto'da ilk kez 2020'de verilen **"TRT Uluslararası Ortak Yapım Ödülü"**nü kazanan Türkiye-İspanya-Fransa ortak yapımı **"Kutsal Ruh"** dünya prömiyerini dünyanın en prestijli film festivallerinden Locarno Film Festivali'nin ana yarışmasında gerçekleştirmiş ve ödül kazanmıştı.

2020'de ödül alan Türkiye-Ukrayna ortak yapımı **"Klondike"** dünya prömiyerini dünyanın en önemli film festivallerinden Sundance Film Festivali'nde gerçekleştirerek, **"En İyi Yönetmen"** ödülünün sahibi oldu.

2022'de ödül alan Türkiye-Azerbaycan-Meksika ortak yapımı **"Balıklara Hutbe"** filmi Locarno Film Festivali'nde yarışarak ödül kazandı. 2023'te ödülün sahibi olan Türkiye-Polonya-Fransa-Çekya-Belçika ortak yapımı **"Green Border"** filmi ise, dünyanın en eski ve büyük film festivali olan

Venedik Film Festivali'nin ana yarışma bölümünde yarışarak toplam 7 ödülün sahibi olmuştu

"TRT Uluslararası Ortak Yapım Ödülü" ile birlikte, Türk sinemasının gerçek manada uluslararası bir kimlik kazanmasının önü de açılıyor.

Geçen yıl 417 uzun ve kısa metrajlı proje başvurusu yapıldı

12 Punto'nun uluslararası jüri üyeleri her yıl dünya sinemasının etkili isimlerinden oluşuyor. 2023'te uluslararası jüri; Oscar Ödüllü yönetmen Danis Tanovic, Oscar Ödüllü yapımcı Ewa Puszczyńska, Doha Film Enstitüsü'nün CEO'su Fatma Alremaihi, Saraybosna Film Festivali'nin kurucusu Mirsad Purivatra ve Berlin Film Festivali Avrupa Film Marketi'nin Direktörü Dennis Ruh'tan oluşuyordu. Geçtiğimiz yıl 12 Punto'ya ana yapımcı ve uluslararası ortak yapımcı kategorilerinde toplam 121 uzun metrajlı ve 296 kısa metrajlı olmak üzere toplam 417 proje başvuru yapılmıştı.

12 Punto 2024'te uzun metrajlı projeler için başvuru süreci nasıl işliyor?

12 Punto 2024'e başvuran projeler, bağımsız ve profesyonel sinemacıardan oluşan 5 kişilik ön jüri tarafından değerlendirilecek. Finale kalan 12 projenin ekipleri 7-14 Temmuz tarihlerinde gerçekleştirilecek 12 Punto 2024 haftası esnasında dünyaca ünlü senaryo ve pazarlama danışmanları ile toplantılar gerçekleştirecek.

Ardından projelerini uluslararası sinema sektörünün en önemli isimlerinin yer aldığı uluslararası jüriye sunacaklar. Başvurular için tür ve konu kısıtlaması bulunmuyor. Uzun metrajlı proje başvurularının bir yapımcı şirketi tarafından yapılması gerekirken; kısa metrajlı proje kategorisinde ise böyle bir şart aranmıyor, bireysel başvurular da kabul ediliyor. <https://trt12punto.com/12-punto-2024-basvurulari-bugun-basladi/>

Yeniden Umudun Kanatlarına Yolculuk

Güney Amerika'da Peru'da, ailesiyle birlikte yaşayan Juliane Koepcke, 17 yaşında genç bir kız... Alman bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Juliane, Peru ormanlarında büyüdü. Çünkü babası Hans-Wilhelm Koepcke ünlü bir zoolog; annesi Maria Koepcke de tropik kuşlar üzerinde çalışan bir bilim insanıydı. Ebeveynleri Lima Doğa Tarihi Müzesinde çalışıyordu.

Baba Hans-Wilhelm, Amazon yağmur ormanlarında Panguana araştırma istasyonunu kurmak için Lima'dan ayrılmıştı. 24 Aralık 1971'de ana kız Lima'dan, Pucallpa kentine oradan da Panguana araştırma istasyonunda çalışan babanın yanına gitmek üzere havaalanına geldiler. Noel nedeniyle Pucallpa kentine gidecek uçak doluydu. Şanslıydılar; az sonra bi-

letini iade eden iki kişinin uçaktaki yerlerinde oturuyorlardı. En arkadan ikinci sırada cam kenarına yerleşti Juliane...

Electra LANSA Flight 508, 93 yolcu ve 6 mürettebatla havalandı. Hava durumu netameliydi. Bir süre sonra hava hırçınlaştı. Uçak sarsılıyordu. Türbülans çok fazlaydı. İnişe 15 dakika kala uçak yaklaşık 3200 metre yükseklikte uçuyordu ve pilot fırtınanın arasında kaldı. Uçağın içinde panik ve kargaşa yaşanıyordu.

Derken uçağa yıldırım isabet etti. Uçak havada kırıldı ve vakum etkisiyle Juliane koltuğuna bağlı olarak boşluğa fırladı... Yere 3.2 km vardı... Saniyede 45 metre hızla yoğun Peru yağmur ormanlarındaki ağaçlara doğru düşerken ağaçların “**brokoli başlarına**” benzediğini düşündü.

Juliane'in bağlı olduğu koltuk sırası, havada küçük bir helikoptere benzer biçimde ve olağanüstü zarafetle dönen bir akçağaç yaprağı tohumu gibi dönüyordu. Kemerini boğazını sıkıyordu. Rüzgar çok fazlaydı, nefes almakta zorlanıyordu. Sonra hızla yapraklara takılarak koltuğu ile "yağmur ormanları"nın içine düştü.

Beyin sarsıntısı ve yaşadıklarının şokuyla başı dönen Juliane, yalnızca temel gerçekleri kavrayabiliyordu. Yerdeydi ve sağdı. Bir kolunu kullanamıyordu. Uçak kazasından kurtulduğunu ve tek gözünün pek iyi göremediğini algıyordu. Kırık köprücük kemiği ve baldırındaki derin bir yarıkla tekrar bilincini yitirdi.

Juliane'nin tamamen ayağa kalkması yarım gün sürdü. Önceliği annesini aramak olsa da başarısız oldu. Gözlükleri olmadan yönünü bulmakta zorlanıyordu. Günün geri kalanında ve bütün gece, ertesi sabaha kadar neredeyse bir embriyo gibi orada yattı.

Yırtık kolsuz bir mini elbise ve ayağında sandaletleriyle Juliane, Amozon ormanında yaşam mücadelesi veriyordu. Yaşamak için beslenmesi gerektiğini biliyordu. Civarında uçaktan düşen küçük bir kutu şekerleme buldu. Babasının ona öğrettiği yaşam ilkesine dayanarak küçük bir dereye ulaştı... Suyun akışına doğru yolunu belirlemeye başladı. Hem temiz su ihtiyacını karşıladı hem de doğal bir yol bulmuştu. Juliane kurtarma uçaklarının sesini duyabiliyordu ama ormanın kalın örtüsü onu gizli tutuyordu.

Babası onu, piranaların yalnızca sığ sularda tehlikeli olduğu konusunda uyarıyordu, bu yüzden nehrin ortasından süzülüyordu. Yağışlı mevsimin ortasıydı; aralıksız yağmur yağıyordu. Her şey ateş yakamayacak kadar nemliydi. Hiçbir ağaç meyve vermiyordu.

Yeniden Umudun Kanatlarına Yolculuk

Zehirli yılanlar, sivrisinekler ve örümceklerle dolu bir ormanda ilerlemek zordu. Ama iki yıl babasının Panguana araştırma istasyonundaki deneyimi onu bilim insanlarının yetiştirdiği 'orman çocuğu' yapmıştı.

Juliane kurtulduktan sonra, «Annemle babamın bana orman hakkında öğretmediği neredeyse hiçbir şey yoktu. Bu bilgiyi yalnızca beyin sarsıntısından buğulanmış kafamda bulmam gerekiyordu,» diyecekti.

Orman içindeki yolculuk sırasında, Juliane'nin açık yaraları ve böcek sokması nedeniyle oluşan yaraları enfekte olmuştu. Koluna yapışan 35 kurtçuğu bedeninden ayırıyordu.

Zorlu yürüyüşünün dördüncü gününde, kral akbaların sesleri Juliane'i korkuttu. Kuşların ötüşü Juliane'i korkunç bir sahneye sürükledi. Hâlâ koltuk sıralarına bağlı olan üç yolcu öyle bir kuvvetle yere çarpmıştı ki yarı yarıya toprağa gömülmüşlerdi. Yolculardan biri kadındı ve Juliane onun annesi olup olmadığını kontrol etmek için ayak parmaklarını inceledi. Ojeliydi ve derin bir nefes aldı. Annesi tırnaklarına hiç oje sürmezdi.

Buz gibi soğuk damlalar üzerine yağıyor, ince yazlık elbisesini ıslatıyor. Rüzgar iliklerine kadar ürpermesine neden oluyordu. O kasvetli gecelerde, bir ağacın altına ya da bir çalılığa sığındığında kendisini tamamen terk edilmiş hissediyordu.

İnanılmaz bir cesaret, içgüdü ve ustalıklarla Amazon'un içinde tek başına 9 gün yürüdü, emekledi, yüzdü... Mücadele etti. Gücü tükenmek üzereydi.

Nehirdeki bir dönemeçte kurtuluşunu gördü: Palmiye yapraklarından çatısı olan küçük bir keresteci kulübesi gördü. İçeride bir bidon benzin buldu. Omzundaki yarığa kurtçuklar bulaşmıştı. Tıpkı babasının evcil hayvanına yaptığı gibi, yaranın üzerine benzin döktü. Kurtçuklar yaranın içine doğru ilerlemeye çalıştıkça ağrı çok şiddetleniyordu. 30 kadar kurtçuğu çıkarmayı başardı. Geceyi orada geçirmeye karar verdi.

Ertesi gün erkek sesleriyle uyandı ve kulübeden dışarı koştu. Yerel Perulu üç orman işçisi, sıska,

Yeniden Umudun Kanatlarına Yolculuk

kirli, sarışın kızı görünce dehşete düştüler. Ona yardım etmek gerekiyordu. Onun yaralarının enfeksiyon eğiliminde olduğunu gördüler. Juliane'yi alan keresteciler, yedi saatlik kano ile yaptıkları bir yolculukla ertesi sabah Tournavista District kasabasındaki kereste istasyonuna ulaştılar...

Juliane, yerel bir pilot yardımıyla uçakla Pucallpa'da bir hastaneye götürüldü. Onu orada bekleyen babasına kavuşmuştu...

Juliane Koepcke yaralarının iyileşmesinin ardından arama ekiplerine kaza yerinin yerini belirleme ve kurbanların cesetlerini bulma konusunda yardımcı oldu. Annesinin cesedi 12 Ocak 1972'de bulundu.

Juliane, ebeveynlerinin memleketi Almanya'ya döndü ve burada fiziksel yaralarından tamamen kurtuldu. Anne babası gibi o da Kiel Üniversitesi'nde biyoloji okudu ve 1980'de mezun oldu. Doktora derecesini Münih Ludwig Maximilian Üniversitesi'nden aldı ve yarasalar üzerinde uzmanlaşarak memeli bilimi alanında araştırma yapmak üzere Peru'ya döndü.

1989 yılında Juliane Koepcke, parazit yaban arıları konusunda uzmanlaşmış Alman böcek bilimci Erich Diller ile evlendi. 2000 yılında babasının ölümünün ardından Panguana'nın direktörlüğünü devraldı.

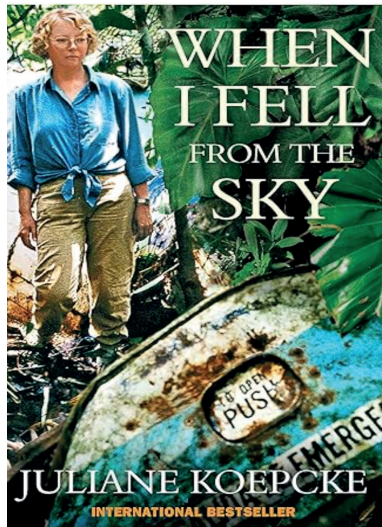
Bütün bu anlatılanlar gerçek... Sanal yanına gince...

Juliane Koepcke'nin yaşadığı serüven iki uzun metrajlı kurmaca filme ve bir belgesele konu oldu.

Küçük bir bütçe ile İtalyan yönetmen Giuseppe Maria Scotese "I miracoli accadono ancora" yı çekti. (1974) <https://www.youtube.com/watch?v=i5T6DpLvwhk> İlgi görünce aynı filmi yenileyen yönetmen "Miracles Still Happen" (1975) adıyla vizyona soktu... <https://www.youtube.com/watch?v=Ne7MOiWzwSU>

Yirmi beş yıl sonra, belgesel yönetmeni Werner Herzog konuyu tekrar işleyerek 49 dakikalık "Revisited Wings of Hope"i (2000) çekti. Juliane Koepcke ile belgesel yönetmeni Werner Herzog arasında önemli bir bağlantı vardı. Lima havaalanında biletini iade eden ve Juliane Koepcke'nin uçağa binmesine neden olan kişiydi. Belgesel için Juliane'yi ikna eden yönetmen onu alıp uçaktan düştüğü yere götürüp röportajını orada yaptı. Aynı uçakta aynı koltuğa oturarak uçtular. Bu belgesel için link; <https://www.youtube.com/watch?v=msipyM4vyLg>

Ve Juliane Koepcke, (2011). "Als ich vom Himmel fiel" - "Wie mir der Dschungel mein Leben zurückgab [Gökten Düştüğümde: Orman Bana Hayatımı Nasıl Geri Verdi] adlı kitabı yazdı.

Werner Herzog Stipetić Alman film yönetmeni.

"Yeni Alman Sineması"nın mistik ekole sahip önemli bir sinemacısı olan Herzog, 5 Eylül 1942'de Münih'te doğdu. Bavyera'nın bir köyünde büyüdü. 10 yaşındayken aileyi terk eden babasını bir daha görmedi. 13 yaşına geldiğinde, ailesiyle birlikte Münih'te bir apartman dairesinde yaşamaya başladı. 1960'lı yılların başında, ilk filmlerini finanse edebilmek için bir çelik fabrikasında kaynakçı olarak gece vardiyalarında çalıştı.

Filmlerinde genellikle imkânsız hayalleri olan hırslı kahramanlar, belirsiz alanlarda eşsiz yetenekleri olan insanlar, doğa ile çatışan karakterler yer alır. Fransız yönetmen François Truffaut, Herzog'u "yaşayan en önemli film yönetmeni" olarak adlandırdı. Amerikalı film eleştirmeni Roger Ebert ise Herzog için "Hiçbir zaman taviz vermeyen, utanç verici, pragmatik nedenlerle veya ilginç olmayan tek bir film dahi yaratmadı. Başarısızlıkları bile muhteşem." dedi. 2009 yılında Time dergisi tarafından 2009 yılında Yirminci Yüzyılın en etkili 100 kişisi listesine dahil edildi. Yönetmenliğinin yanı sıra bir düzine kitap yazdı ve opera oyunları yönetti.

Uçaktan düşüp Amazon Ormanlarında hayata tutunan Juliane Koepcke serüvenini anlatan **Revisited Wings of Hope** (2000) belgeselini çekti.

2006 yılında Grizzly Man belgeseli çekimleri sırasında bir havalı tüfekte karnından vuruldu. Film okullarının yönetilme biçiminden memnun olmayan Herzog, 2009 yılında Rogue Film adlı kendi film okulunu kurdu. 2009 yılında, Venedik Uluslararası Film Festivalinde aynı yıl iki filmle yarışmaya giren tek film yapımcısı oldu.

2010 yılında 60. Berlin Uluslararası Film Festivalinde jüri başkanlığı yaptı.

Havalı Balayı

Gelin Margaret Buckley ile damat Edward T. Davis Providence ABD'nin Pawtucket kentinde bulunan Narragansett Park'ta, Rhode Island Eyalet Fuarı'nda devasa sıcak hava balonu "Commonwealth"da evlendiler. Amaçları biraz fantezi... Biraz heyecandı... Törenden sonra, yerde 24 güçlü erkeğin halatlarını tuttuğu balon, yeni evlileri de alarak, pilot James Allen ve oğlu James K. denetiminde gökyüzüne özel bir serbest uçuş yapmak için havalandı... Siz deyin rüzgar, ben deyim pilot hatası... Balon aldı başını gitti... Öyle böyle değil... Gitti gider...

Hafif esinti daha sonra hırçın bir rüzgar olarak hayatlarına renk katmaya başladı. Balon bir süre sonra iyice yükseldi ve yere inemez hale geldi. Margaret Davis'in elini sıkı sıkı tutuyordu. İyiye korkmaya başlamıştı. Balayıları gerçekten maceralı başlamıştı... Yolculuk gün batarken 32 km uzaklıktaki Easton, Massachusetts yakınlarında bir bataklığa kadar sürdü. Bataklıkta timsahlar var mıydı, bilemiyoruz ama balonla inmeyi başardılar. Görünüşe göre durum fena değildi. Biraz üşümüşlerdi, biraz da korku vardı. Sepeti suyun dışında tutmak için halatlara sarılmak zorunda kaldılar. Biraz gayretle damat Davis bir ağaca balonu güvenle bağlamayı başardı. Uzatmayalım, nihayet kurtuldular. Unutulmaz anılarla balayını tamamlayan çift bu sefer demiryolunu(!) kullanarak güvenle evlerine döndüler.

Son bir detay,

İkinci fotoğrafa bir daha bakın... Fotoğraf bir stüdyoda çekilmiş. Yani çift yaşadıklarını ölümsüzleştirmek için fotoğrafçıdan yardım istemişler. Becerikli fotoğrafçı hemen bir sepet ve halatlar bulmuş. İşte size mükemmel film seti. Balon pilotu James Allen'ı da unutmamışlar!

Sonra mı? İşte bu kartpostal ortaya çıkmış.

Peki ya, sizin kartpostalınız var mı?

Fotograf; Said Nuri Sargın

Üyelerimizin Filmlerinde Kayaköy(ü)

Daha çok Kayaköy biçiminde söylenen Kaya köyü hakkındaki ilk bilgiler, antik Likya Uygarlığının Kar-ymlassos kentine ait. Kayaköy, kimi kaynaklara göre 11. yüzyılda, kimilerine göre ise 14. yüzyılda bölgede yaşayan Rumlar tarafından Likya uygarlığının kalıntıları üzerine kuruluyor. Evliya Çelebi'nin "**Seyahatname**"sinde de sözü geçen ve Rumca ismi Levissi olan Kayaköy, 20. yüzyılın başına kadar zengin bir kent olarak varlığını sürdürüyor.

1912 yılında 6.500 kişilik nüfusa ulaştığı bilinen köy kilisesi, eczanesi, hastanesi, hekimleri, okulları, postanesi ve zanaat atölyeleri ile yörenin en büyük sosyal ve ticaret merkezi. Bir basımevi de bulunan köyde, Güney Ege'nin en güçlü gazetesi olan "Karya" çıkartılıyor. 1923 yılındaki Büyük Mübadeleyle Levissi'de yaşayan Rumlar Yunanistan'a göç ederken, boşalan köye de Selanik ve civarından gelen muhacirler yerleştiriliyor.

Geçen yüzyılın başında binlerce kişinin yaşadığı 500 hanelik koca bir yerleşimden köyden geriye sadece hayalet bir kent kalmış durumda... Meraklısı dışında üyelerimiz tarafından da belgelenen bir köy Kayaköy... Mihriban Sezen, Hilmi Etikan ve

Yukardaki Kayaköy'e ait iki fotoğraf Ayçin Yıldız'dan alınmıştır. Teşekkür ederiz.

Enis Rıza'nın belgeselleri hemen aklımıza gelenler...

Üyelerimizden Mihriban Sezen'in, 1995 yılında, TRT ve Kültür Bakanlığı ortak yapımı olan Zamanın Durduğu Yer: Kayaköyü belgesel çalışması bu konuda ilk. Belgesel, 1996 yılında 8. Ankara Uluslararası Film Festivali, Ulusal Belgesel Film Yarışmasında Birincilik ödülü aldı. Belgeselde Kayaköy şöyle betimleniyor:

"Bu kentte evlerin gözleri bomboş.
gözbebekleri insanların yok.
evler ölmüş evler kör...

Bahçelerde ocaklar karaıp kalmış.

bacalar tütmüyor.

Sokaklarda ayak sesleri, çocuk sesleri yok.

Bahçe duvarlarının ardından türkü sesleri de gelmiyor.

Zaman durmuş.."

Kayaköy konusunda bir başka belgesel film de yine BSB üyesi Enis Rıza tarafından 2001 yılında çekilen Ayrılığın Yurdu Hüzün... Kayaköy'den Yunanistan'a göç etmek zorunda kalan köylüler, Atina yakınında yeni bir mahalle kuruyor. Enis Rıza köyün sakinlerinin ikinci, üçüncü kuşaklarına ulaşıyor.

Hilmi Etikan da 2005 yılında kamerasını çeviriyor Kayaköy'e: Ve şöyle sesleniyor:

"Eğer insanoğlunun binlerce yıllık uygarlaşma çabasının sonucu olan kentler, köyler sonsuz barış arayışının odaklarıysa, Kayaköyü (Levissi) bu olgunun en iyi temsil edilebileceği yerlerden biridir."

MENÜ **TRT Akademi**
Höyaların tecrübesiyle bulduğunuz yer

Belgesel Yapımlar

Video Eğitimler

<https://www.trtakademi.com/tr/egitim/belgesel-yapimlar-3>

Belgesel Yapımlar eğitiminde belgesel yapımlar hakkında temel bilgileri öğrenecek ve başlangıç aşamasından sonuç aşamasına kadar bir belgesel hazırlamak için gereken bilgi ve beceriyi kazanacaksınız.

Dr. Semra Güzel Korver, Prodüktör

#SibelTekineAdalet

Sibel'in meslektaşları, dostları olarak Sibel için adaletin sağlanması gerek diyerek bu duruşmada yine yanında olacağız!

DURUŞMA

16 Ocak 2024
Salı 11:30

Ankara Adliyesi
26. Ağır Ceza Mahkemesi*
E Blok, 1. Kat

*C kapısından girince yarım kat yukarıya çıkılıp ya da
* A kapısından girince alt kata inilip Ağır Ceza Blok'una geçilebilir.

Termini duyurmanın bir amacı olmasına rağmen çağırıyoruz.

@freesibeltekin

Duruşma 5 Mart'a Ertelendi

Üyemiz belgesel film yönetmeni, gazeteci, akademisyen Sibel Tekin 17.12.2022'de belgesel film çekerken gözaltına alındı ve tutuklandı, 30 Ocak 2023'de tahliye edildi. Davası devam ediyor. 16 Ocak'ta Ankara 26. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülmeye devam edildi.

Avukatlar Hümeysra Taşkıran ve Ceren Yılmaz da avukat beyanlarına katılarak Sibel Tekin'e beraat ka-

rarı verilmesini talep etti.

Savcı, mahkeme heyetine Sibel Tekin'e dair MİT'te bir rapor olup olmadığının incelenmesini istedi. Mahkeme savcılık talebini kabul ederek bir sonraki duruşmayı **5 Mart 2024**, saat 11.10'a erteledi.

Adaletin sağlanması için Sibel'in yanında olacağız. Herkesi dayanışmaya bekliyoruz.

#SibelTekineAdalet

Kamu Yayıncılığı, Özerklik ve Özgürlükler

Mihriban Sezen

Temmuz 2021/Ankara

Bir “kamu yayın kuruluşu” olarak, özerk, bağımsız ve tarafsız olması gereken TRT; benim 43 yıllık meslek hayatım boyunca, bu konuma yaklaştığı dönemler olsa bile, hiçbir zaman böyle bir özelliğe kavuşamadı. Tüm siyasal iktidarlar, kendi ideolojik yaklaşımlarına uygun yayın politikaları ile yönettiler kurumu. Böylece halkın tüm kesimlerinin sesi olması gereken bu kurum; kamunun değil, hatta devletin de değil, hükümetlerin çizgisinde yayın yaptı genellikle. Bu; resmi tarihin, egemen ideolojinin, mevcut sosyal, kültürel ve sınıfsal ilişkilerin yeniden üretilmesini amaçlayan yayın politikaları demektir... Nitekim, politik ve ekonomik düzeni sorgulayan ve tartışan, gerçekleri anlatan, halkın sesine ve sözüne yer veren programlar, TRT yayınlarında özgürce yer alamadı genellikle... Ülkedeki iktidar değişimleri, güç dengeleri, darbeler, politik çalkantılar, bire bir yansıdı TRT yayınlarına; yani bazen çok katı, çok sert, hatta kelime sansürlerine kadar varan askeri denetimler yaşandı; kimi zaman da nisbi demokratik ortamlara paralel olarak sınırlı özgürlükler...

Kurumun özerkliğini ve tarafsızlığını örgütlü olarak savunan (önce dernek, sonra sendika çatısı altında) bir prodüktör olarak; bütün bu çalkantılara karşı yürümek ve yayın üretmek hiç de kolay olmadı. 12 Eylül darbesine yaklaşırken 2 radyo programım (hükümetin enerji ve tarım politikalarını eleştiriyor, tartışıyor, çözüm önerileri getirmeye gayret ediyordu) denetimden geçmedi. Sonra da zaten yayından uzaklaştırıldım. Aynı dönemde ülkenin üzerindeki kara bulutlar, TRT yayınları üzerinde de çok ağır baskı ve sansüre yol açtı elbette. Yayınlar, askeri yönetim tarafından yönlendirildi ve denetlendi uzunca bir süre ve pek çok arkadaşımızın programı ya denetimden geçmedi ya da bazı “sakıncalı” bölümler çıkartılarak yayınlandı.

Sonra seçimler, nispeten nefes alınan, ama hala “**müesses nizamı**” yani kurulu düzeni hassasiyetle savunan iktidarlar...

Uzaklaştırıldığım yayına 1988 yılında geri döndüm, bu kez televizyon programları üretecektim.

Kurumun kurallarını, sınırlarını, 3 aşamalı denetimden nasıl geçeceğinizi yıllar öğretiyor size. Bu nedenle yaptığım TV programları, bazı dengeleri gözettiği için, eleştirilerin karşısına, yanıt hakkı doğan kurum/kişiye yer verdiği için çok sorun olmadan yayınlandı.

Öneri aşamasından başlayarak en zor hayata geçirdiğim belgesel projesi, “**Zamanın Durduğu Yer: Kayaköyü**” oldu. Çünkü proje, 1923 yılında Lozan Mübadelesi sözleşmesi ile yaşanan ve yaklaşık 1,5 milyon insanın doğduğu toprakları zorunlu olarak terk etmesine yol açan nüfus değişimini anlatıyordu. Bu konu, lise tarih kitaplarında bir cümle ile yer alıyor ve “**resmi tarih**” bu travmayı konuşmak, yol açtığı insani sorunların ve yıkımların hesabını vermek istemiyordu. “**Anadolu Rumu**” ya da sadece “**Rum**” kelimesine, TRT yayınlarında rastlanmıyordu. Unutulmuş, unutturulmuş, üstü örtülmüş bir dönemin anlatılması ve olan bitenin sorgulanması iyi bir fikir değildi; işte bu nedenle önerdiğim proje 1994 yılında iki kez reddedildi. 1995 yılında bir kez daha öneriyi gündeme getirdiğimde, “**demokrat**” diyebileceğimiz bir yönetici, “**tamam, yap bakalım, sakıncalı bulursak yayınlamayız, devletin dış politikalarına aykırı yayın yapamayız**” dedi...

Proje kültür bakanlığından destek aldı, ama Dış İşleri Bakanlığı, mübadele ile Yunanistan'a göçen Anadolu Rumlarının (ki artık göçü yaşayan son temsilcilerdi) hikayesini kaydetmek için Yunanistan'a gitmeme "güvenlik" gerekçesiyle onay vermedi.

Böylece proje; biraz eksik kaldı... Ama yine de mübadele gerçeğini, yol açtığı insani sorunları ve iki toplumun, barış içinde bir arada yaşama kültürünü nasıl yeşerttiğini anlatmayı başardı. Belgesel, o yıl Ankara Film Festivalinde Birincilik Ödülü aldı ve TRT'de birkaç kez yayınlandı. Böylece sınırların zorlanması ile, yazılı olmayan ama veri olarak yaşanan yasaklardan biri aşılmış oldu. Çünkü belgesel, savaşın yaşattığı sorunları sergiliyor ve "barış"ı savunuyordu ve buna karşı çıkmak pek de kolay değildi...

Sonra 1999 depremi oldu, Yunanistan Türkiye'ye yardım elini uzattı, iki ülke barıştı ve TRT'de, Yunanistan'da yaşayan mübadilleri de kapsayan, çok bölümlü belgeseller yapıldı.

Buradan yola çıkarak şunu söylemek isterim ki; yasalara, meşru kurallara, toplumu ikna eden gerekçelere dayanmayan her alandaki her yasa, tartışmaya ve değişmeye açık olmalıdır.

1998 yılında önerdiğim "Anadolu'nun Solan Rengi Semahlar" belgeseli de Alevi-Bektaşî kültürüne dair bir proje olduğu için, "Alevi propagandası" yapacağım endişesi ile tereddütle karşılandı. Ancak ikna çabalarım sonuç verdi ve yine bin bir güçlekle gerçekleştirdiğim bu belgesel de aynı festivalden Birincilik Ödülü aldı.

Yasadışı sığınmacı ve mülteci olmanın sorunlarını anlatan "Hiçbir yerde" belgeselinde ise, bir "ön denetim" engeli ile karşılaştık. İran'dan can güvenlikleri olmadığı için Türkiye'ye kaçan "gay" bir çift ile, geçici olarak iskan edildikleri Kayseri'de çekim yapıyorduk.

Ülkelerinde yakalandıkları anda idam ile cezalandırılacaklardı; 3. Bir ülkeye gitmek ve özgürce yaşamak istiyorlardı. Aslında çok da umutlu değildim ama, yine sınırları ve yasakları zorlamak gerektiğini düşünerek, filmin kurgusuna girmeden, "açık fikirli" olduğumu düşündüğüm bir denetçiye, bu çiftin hikayesine yer verip veremeyeceğimi sordum. Aldığım yanıt hiç şaşırtmadı beni; toplumsal değerlerimize, adet ve geleneklerimize aykırı idi; pek çok az gelişmiş toplumda çözümlenememiş bu soruna yer veremezdik!

Politik atmosferin biraz olsun demokratik ortama evrildiği dönemlerde, yazılı olan/olmayan kuralları ve yasakları zorlayarak, "başka bir dünyanın mümkün olduğu" düşüncesi ile hayatı ve sistemi sorgulayarak, duvarlardaki çatlaklardan sızarak üretim yapmaya çalışan bir avuç yayıncı, elbette TRT yayınlarının egemen dilini ve anlayışını değiştiremedi. Çünkü bu programların sayısı hem çok azdı hem de bunlar prime-time'da değil, gece 24.00'den sonra yayınlanıyordu.

Bir dönem özel TV kanalları, TRT gibi "yasakçı" bir devlet kanalının dışında ve karşısında, sanki çok sesliliği sağlayan bir "özgürlük" alanı gibi gösterilmeye çalışıldı. Evet; TRT'de yer verilmeyen şarkıcılar, eğlence ve magazin programları bu kanallarda yer aldı. Ama bu; neoliberal sistemin ihtiyacı olan tüketim toplumunun yeniden ve yeniden üretilmesi içindi; özgür düşüncelerin oluşması ve beslenmesi için değil...

Ama bu yetmedi. Süreç içinde, ana akım medyanın çok büyük bir kesimi belli ellerde toplandı, TRT'nin yürüttüğü devlet/hükümet sözcülüğüne eklendi ve böylece farklı düşüncelere, muhalefete yer vermeyen, tek merkezden yönetilen; çok kanallı ama "tek sesli" medya ortamında, "kamu yayıncılığı, tarafsızlık ve özerklik", daha hayata geçmeden hayatını kaybetti!!!

Belgesel Sinema Kütüphanesi

BELGESEL SİNEMA

Belgesel Sinemacılar Birliği olarak 1997 yılında “Yarına ne kaldı?” sorusuyla yola çıkmıştık. Başladığımız günden bu yana gösterdiğimiz belgesel filmlerin yanı sıra, çeşitli imkansızlıklar nedeniyle aksatarak da olsa çıkarttığımız, bülten, dergi ve kitaplarla da belgesel sinema dünyası ile gerçeklerimizi, düşüncelerimizi, bilgilerimizi, kuramsal çalışmalarımızı paylaştık.

Belgesel Sinemacılar Birliği belgeyi, bilgiyi, sanatı, sanatçıyı ve eserlerini paylaşır ve haklarını korumaya çalışırken; ortaya konan gerçekliklere anlam kazandırmak, düşünmek, sorgulamak, gerçekliğin anlamını saptırmadan, bilginin iktidarından korkmadan yeniden üretmek ve yeniden üretmenin koşullarını yaratmak için çaba harcadı. Bu varoluş sürecinde kültürel çeşitlilik, kültürel devamlılık, toplumsal hafıza, bütün kültürlerle eşit itibar, gerçeklik gibi

kavramları hem çok sık kullanarak altını çizdi hem de gündeme taşıdı. Hemen her gün bir köşe yazısında, haberde, makalede, tartışma programında bu kavramların kullanıldığını gördük. Biz Belgesel Sinemacılar olarak bu kavramları sadece kullanmakla kalmayıp, bu kavramlara anlam kazandırmayı kendimize misyon edindik.

Bu amaçla gerçekleştirdiğimiz film günleri, **Uluslararası İstanbul 1001 Belgesel Film Festivali**, seminerler, atölye çalışmaları, ulusal ve uluslararası konferanslar bu birikimi ve gelişimi sağladı. Bu birikimi çıkardığımız basılı ürünler yolu ile de kamuoyuna savunduk. Aksamalı olarak yayınlasak da, yıllık olarak hazırladığımız Belgesel Sinema serimiz bu amaca hizmet etti.

BELGESEL SİNEMADA Sinematografi ve Gerçeklik

Gerçeklik sadece sinemanın değil, bütün sanat dallarının tartışmalı konularından biri olagelmıştır. Bu tartışmanın temelinde; sanatın bir taklit, sanatçının ise bir taklit ustası olduğu düşüncesi yatmaktadır. Bunun da ötesinde, postmodern bir dünyada sanattaki gerçeklikten önce gündelik yaşamdaki gerçeklik dahi sorgulanmaya muhtaç hale gelmiştir. Bu nedenle gerçeklik kavramının her geçen gün daha da esnek bir anlamı ifade ettiğinin altını çizmek gerekmektedir.

Özellikle sinema söz konusu olduğunda, gerçekliğin artık sığdırılabilecek bir kalıbının dahi kalmadığı söylenebilir. Ama tüm gelişmelere rağmen sinema sanatının icadından itibaren imgesel filmlerle kıyaslandığında izleyici algısında belgesel filmler daha “gerçek”tir, çünkü belgesel filmlerin, gerçek insanlar ve olgular üzerine kurulu olduğu kabul edilir. Belgeseller konusunu her ne kadar “gerçek” olandan alıyor olsa da ortaya çıkan filmlerde arı bir gerçeklik olması mümkün değildir. Her şeyden önce belgesel sinema bir sanattır

ve her sanatta olduğu gibi ortada bir sanatçı vardır. Sanatçının olduğu bir yerde de yorumun olması kaçınılmazdır.

Bir eseri analiz ederken o eserin bir yorum olduğunun ön kabulüyle başlamak ise peşinden gidilmesi gereken gerçek değil, gerçeklik arayışı olduğunu gösterecektir. Ele alınan eser bir film, sanatçı da yönetmen olduğunda bu arayışın okunabileceği yer ise eserin biçimidir. Filmlerin biçimini oluşturan birçok değişken vardır, ama görsel anlamda biçimi en bütünlüklü temsil eden kavram sinematografidir. Bu kitapta da Türk belgesel sinema tarihinin öncü isimlerinden Suha Arın’ın gerçeklik arayışı işlenmiştir. Filmlerinde her zaman gerçekliği önceleyen Arın, özellikle sinematografik öğelerle bu kaygısını görselleştirme çabasında olmuştur. Belgesel sinemanın tarihine de değinen kitap hem genel anlamda belgesel sinemaya hem de Türk sinemasına sayısız katkısı bulunan Suha Arın’a hak ettiği değeri bir nebze de olsa vermeyi amaçlamaktadır.

SİNEMA DERGİLERİ

Drone / Dron

Drone teknolojisinin kullanıldığı birkaç film

The Wolf of Wall Street:

Başrollerinde Leonarda DiCaprio, Margot Robbie'nin oynadığı filmin gürültülü bir parti sahnesini yukarıdan çekmek için drone'lar kullanıldı.

Captain America: Civil War

Marvel filmlerini çok seven bir izleyici olarak bu filmdeki havaalanı savaşı sahnesini yakından biliyorum. Filmde ve seride çok önemli bir yer tutan bu devasa savaşın çekimlerinde kullanılan drone teknolojisi, izleyicilere etkileyici bir görsel deneyim sunar.

Skyfall

Filmlerde kullanılan drone teknolojisine verilecek en iyi örneklerden bir tanesi de 2012 James Bond filmi Skyfall olmaktadır. Skyfall'ın açılış motosiklet sahnesi gibi kovalamaca sahnelerini çekmek için özellikle kullanışlı olduğu kanıtlanmaktadır.

Dron Nedir?

“Drone” ismi İngilizce erkek arıdan gelmektedir. Dronlar uzaktan kumanda ile veya otonom (kendi başına) hareket edebilir. Dronların kendine özel uçuş prensibi vardır.

Quadcopter (4 motorlu drone) tasarımı ve uçuşu ilk kez 1907 yılında Louis and Jacques Bregueth Profesör ve Charles Richet Jacques tarafından gerçekleştirildi.

Bu ilk deneme her ne kadar başarısız olduysa da dronlar gelişerek günümüzdeki halini aldı. 30-55 dakika arasında uçuş süresine sahip olan endüstriyel dronların taşıma kapasitesi 2-3 kg'a kadar çıkar. Ağırlık miktarı yapılacak işe ve amaca göre değişir. Uçuş mesafesi 4-50 km'dir.

Fotoğrafçılık ve film sektöründe dron

Günümüzde birçok film, dizi ve reklam setinde dronlarla çekimler yapılıyor. Dronlar çoğu hava aracının yakalayamayacağı görüntüleri yakalıyor. Sinema sektöründe kullanılan drone teknolojisi; izleyicilerin görsel deneyimini geliştiriyor. Sahnelerin en etkili biçimde çekilmesini sağlıyor. Özellikle akrobasi ve bol aksiyonlu sahnelerin sinemaseverler üzerinde etkili bir izlenim bırakmasını sağlıyor.

Film Yapımında Drone Kullanmanın Avantajları;

Maliyet Tasarrufu: Geleneksel olarak helikopterler veya vinçler kullanarak çekim yapmak oldukça pahalıdır. Dronlar, bu tür sahnelerin çekimini daha uygun maliyetli hale getirir.

Risk Azalması: Yangın, doğal afet veya tehlikeli bina yapıları gibi bazı tehlikeli sahneler insanları riske atmadan dronla çekilebilir.

Hız ve Verimlilik: Dronlar hızlı bir şekilde uçuş yapabilir ve çekimler arasında hızlıca geçiş yapabilir. Böylece çekim süreleri kısaltılabilir.

Esneklik: Dronlar dar alanlarda çekim yapmak veya karmaşık hareketlerle sahneleri yakalamak için mükemmel bir araçtır. İç mekan sahneleri veya ağaçların arasında geçen sahneler gibi zorlu koşullarda kullanılmaları yaygındır.

Film yapımında dronların kullanımı, modern sinemayı yenileyecek birçok teknolojik ilerlemeden sadece biri. Dronlar filmlerde yeni perspektifler yeni açılar ve imkanlar sağlıyor. Yapımcı Mike Fantasia, drone-

ların sadece çekim yapan kameraları taşımak değil “gece gökyüzünden ışık tutan veya güneşli bir günde ışığı perdelemek, engellemek için bir ipek örtüyü de taşıyabildiğini” ifade ediyor.

Sağlık Sektöründe

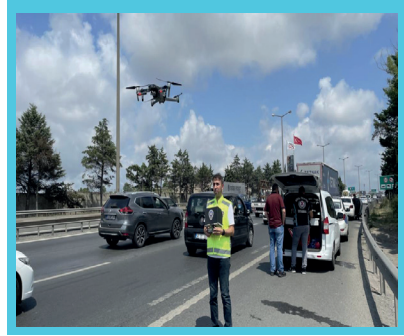
Günümüzde birçok ülkede sağlık malzemelerinin ve ilaçların taşınmasında görev alan dronlar sağlık sektöründe hayat kurtarıcı rol oynuyor. Acil kan, ilaç ve tıbbi cihaz nakili, toplu alanların ilaçlama ve dezenfeksiyonu, termal kamerayla yüksek ateş tespiti gibi faaliyetlerde kullanılıyor. Örneğin Zipline isimli drone şirketi, Gana'da dronlarla ilaç, aşı ve kan desteği sağlıyor.

Tarımsal ve zirai uygulamalarda

Gelişen yeni teknoloji ile birlikte dronlar tarım uygulamalarında da yerini almaya başladı. Zirai ilaçlama, arazi ölçümü, gübreleme ve bitkilerde zararı tespiti uygulamaları bazı kullanım alanları. Japonlar mini **“arı dronlar”** ile çiçeklerin polenlenmesi için çalışmalarını sürdürüyor. Drone kullanımının, iş yükünü azaltma, zaman kazandırma ve verimli çalışma fonksiyonları bakımından yararı büyük.

Trafik ve acil yardımda drone

Dronlar trafik denetleme ve doğal afetlerde veri toplama, GPS izleme, 3B haritalama, havadan ölçme ve güvenlik önlemleri almada sınırsız bir potansiyele sahip. Arama-kurtarma alanlarının yanı sıra gözetleme, yangın söndürme ve ormancılık faaliyetleri için de kullanım olanakları sunuyor.

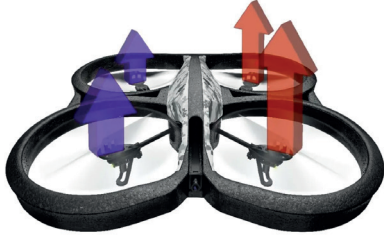
Kargo sektöründe

Kargo dronları giderek yaygınlaşıyor. Çinli dron üreticisi DJI, dünya çapında giderek büyüyen otonom kargo taşımacılığı pazarına hitap eden ilk modeli **“FlyCart 30”**, 16 kilometreye kadar mesafede 30 kilograma kadar yük taşıyabiliyor. Standart boydaki kargo kolisi taşıyabilen dron, ufak bir vince bağlı kablo sistemiyle teslimat noktalarına yere inmeden paket bırakabiliyor. E-ticaretin giderek yaygınlaşmasıyla perakende ve teknoloji alanlarında yeni lojistik çözümlere ihtiyaç artıyor. ABD’de, e-ticaret devi Amazon, perakende zinciri Walmart, kargo şirketi UPS ve Google’ın çatı şirketi Alphabet, son yıllarda farklı teslimat dronu modellerini geliştirip test yaptı.

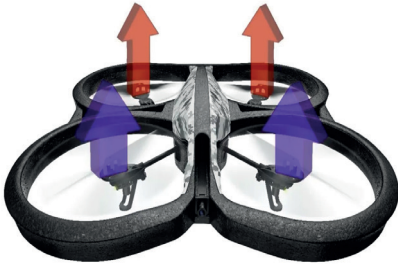
Dronların hareket eksenleri nelerdir?

Dronların **roll**, **pitch** ve **yaw** olmak üzere 3 ayrı hareket eksenini vardır. Dronların bu eksenlerde hareket edebilmesi için pervanelerin hızlarında değişiklikler gerekmektedir.

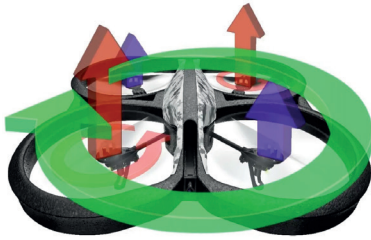
Roll (Yuvarlama)

Dronun sağa veya sola dönebilmesine roll adı verilir. Dronun döneceği yöndeki motorların hızı düşürülüp zıt taraftaki motorların hızları artırılarak dronun sağa veya sola dönüşü sağlanır. Bu sayede açısız momentum sabit kalır ve dron dengeli bir şekilde dönüş yapar.

Pitch (Yunuslama)

Dronun ileri veya geri yönde uçuşuna Pitch adı verilir. Dronun gideceği yöndeki pervaneler yavaşlar, zıt yöndeki pervaneler hızlanır. Bu sayede net açısız momentum korunur (sıfır olur), dron ileri veya geri yönde hareket eder.

Yaw (Sapma)

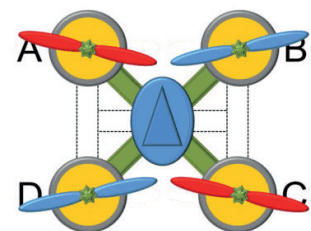
Dronun kendi etrafında yön değiştirmesine Yaw adı verilir. Dronun saat yönünde veya tersine dönmesi için dönme yönüne zıt ve dönme yönünde olan pervanelerin hızlarında birtakım değişiklikler olur.

Örneğin şekildeki gibi dronun saat yönüne dönebilmesi için saat yönüne dönen dronların pervanelerinin hızı azalır ve saat yönünde dönen dronların hızı artar. Bu sayede toplam net açısız momentum sıfır olur ve dengeli şekilde dönme gerçekleştirilir.

Quadcopterlerin diğer hava araçları gibi kendilerine özgü bir uçuş prensibi ve aerodinamiği vardır. Kontrol kumandasının üzerindeki stick'ler (kollar) dronun manuel olarak hareket etmesini sağlar. Drone uçuş kontrol kartlarının, sensörlerinin ve mikro denetleyici teknolojisinin hızla gelişmesiyle birlikte, istediğimiz hareketleri ve görevleri drone'ların otonom (kendi başına) olarak da yapması mümkün olmuştur. Quadcopterin manuel veya otonom şekilde hareket etmesi Newton'un üç temel hareket yasasına dayanmaktadır. Quadcopterin kenarlarında 4 tane motor vardır. İki motor saat yönünde (A ve C) diğer ikisi ise saat yönünün tersine döner (D ve B). Motorların zıt yönde ve aynı hızda dönmesi sayesinde motorların toplam aerodinamik tork ve açısız momentum sıfır olur ve böylece quadcopter dengelenmiş olur.

Dronun uçuş prensibi, Newton'un üç temel hareket kanunlarından biri olan 3. kanunun 'ETKİ-TEPKİ' ilkesine dayanır. Eşit hızda dönen pervaneler havayı aşağıya doğru iter. Bu ETKİ kuvvetine karşılık, hava TEPKİ uygular, Quadcopterin havada kalması sağlanır.

DRONE NASIL ÇALIŞIR?

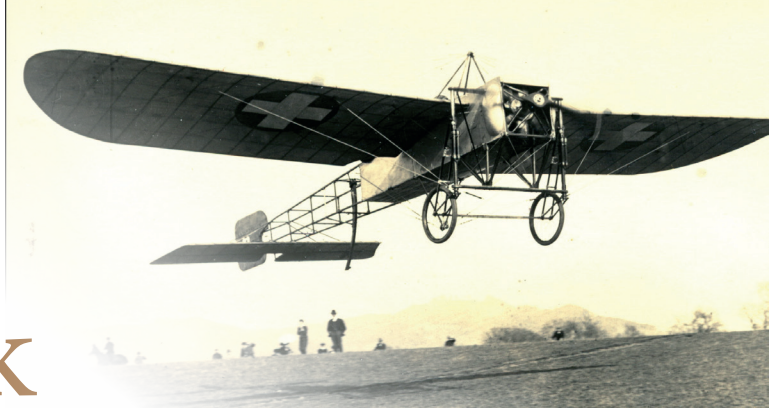
*Fransız Hava Kulübü
tarafından yapılan
“Paris-İstanbul-Kahire
Uçak Yarışması”
projesinden, esinlenen
Harbiye Nazırı Enver Paşa,
yarışmanın
İstanbul-Kahire
bölümüne iki ekiple
katılacağımızı bildirdi.*

İki uçığımız 8 Şubat 1914’da yağmurlu bir havada İstanbul Yeşilköy’den törenle yola çıktı. Önce pilot Nuri Bey ve Yardımcısı İsmail Hakkı Bey’in, Depperdussin marka “Prens Celâlettin” adlı uçak ile; iki dakika sonra da pilot Yüzbaşı Fethi Bey ve yardımcısı Harbiye Nezareti Yaverlerinden Mülazım Sadık Bey’in Bleriot marka “Muavenet-İ Milliye” adlı uçağı havalandı.

Fethi ve Sadık Beyler, Eskişehir-Konya- Ulukışla’ya uğradıktan sonra Toros dağlarını geçerek 11 Şubat 1914 günü Tarsus’a indiler. Geceyi Tarsus’ta geçiren Fethi ve Sadık Beyler 12 Şubat 1914 günü Adana’da coşkuyla karşılandılar.

Halep-Humus-Beyrut-Şam-Kudüs’ten sonra Kahire’ye yönelen uçak, 27 Şubat 1914 günü Taberiye Gölü yakınındaki Şimriye’nin kayalık Cehennem Deresi mevkiinde üç yüz metreden yere düştü. Fethi ve Sadık Beyler bu kazanın kurbanı oldu ve Türk havacılık tarihinin ilk kayıpları olarak tarihe geçti.

İkinci uçığımız ise Torosları aşmakta zorlanınca yardımcısı İsmail Hakkı Bey’i (safra olarak) Karamanda indiren Nuri Bey, 4000 m. yükselerek Torosları aştı ve 19 Şubat 1914 günü Tarsus’a

İlk Hava Şehitleri

indi. Kara yoluyla Tarsus’a gelen İsmail Hakkı Bey’i de alarak ertesi gün havalandılar ve Adana’ya indiler.

Düşen birinci uçağın indiği yerlere uğrayan uçak 11 Mart 1914 günü Yafa’da kalkış sırasında denize düştü. İsmail Hakkı Bey’i kurtardılar fakat yüzme bilmeyen Nuri Bey şehit oldu.

İki uçamızın acıklı sonu üzerine, yarışmaya üçüncü bir uçakla katılmamız kararlaştırıldı. Pilot Salim Bey ve yardımcısı Kemal Bey’in Blériot marka “Ertuğrul” adlı uçağı ile 6 Mart 1914 günü Yeşilköy’den havalandı. Edremit’e inerken hasara uğrayan ve parçalanan uçağın yerine dönemin Edremit

Belediye Başkanı Yazıcızade İsmail Hakkı Bey, halkı göreve davet ederek Kahire Seferi’nin başarıya ulaşması için katkıda bulunmalarını istedi. Elinde avucunda ne varsa ortaya koyan Edremit halkının topladığı parayla Fransadan satın alınan aynı marka “Edremit” uçağı, Marsilya’dan İstanbul’la sonra da gemiyle Beyrut’a gönderildi. Sandıklarla Beyrut’a çıkarılan bu uçağın parçaları orada monte edilerek toparlandı, Salim Raşit ve Kemal Bey’in pilotajında uçak 9 Mayıs 1914 günü Kahire’ye ulaştı.

İşte İstanbul’dan Kahire’ye ilk yolculuğumuzun hikayesi.

İlk Türk pilotlarının 1914 yılında tamamladıkları 2 bin 515 kilometrelik İstanbul-Kahire seferi, 87 yıl aradan sonra tekrarlanarak 2001 yılında TRT ve Hava Kuvvetleri tarafından “Altın Kanatlar” Projesi adı altında üç bölümlük belgeselle bu uçuşlar ölümsüzleştirildi. Uçakların replikası Kayseri Hava İkmal Bakım Merkezi’nde üretilerek gerçekleştirilen uçuş kazasız sonuçlandırıldı. “Altın Kanatlar” belgeselin yönetmenliğini Bora Akarsel yaptı.

Restorasyon sonrası Hakkari'de Bir Mevsim filminden bir kare
(Atlas Post Production Arşivi – Ahmet Hızarcı)

HAKKARİ'NİN “İKİ” MEVSİMİ

Hakan Aytekin

Şu sinema aleminde neler gördük, neleri göremedik! Sinema tarihi gösterilenler kadar, gösterilemeyenlerle de anılır. Bir yönetmen için filmi yapamamaktan daha ağır filmi yapmasına rağmen gösterememesidir. Çünkü kendine saklayacağı, kendisiyle yüzleşeceği bir “günlük” değil film. Bir ortaklaşa ürün. Sinema çok zaman, çok akıl, çok sabır, çok para, çok insan, çok emek gerektiren bir uğraş. Sinema tarihinde bu “çok”ları bir araya getirsedeyen, türlü nedenlerle izleyicisine ulaşamayan ne çok film var. Hakkari’de Bir Mevsim de böyle bir film(di). 6 Ekim 2023’te, Kadıköy Sinematek’te Hakkari’de Bir Mevsim’in

restore edilen kopyasının ilk gösterimi gerçekleştirildi. Film böylece yeniden gün yüzüne çıktı. Onca kara, kışa, karanlığa karşın.

12 Eylül darbesinin karanlığı hükmü sürerken 1982 kışında, büyük bir cesaretle ve emekle çekilen ancak beş yıl karanlıkta kalan, baharı göremeyen bir film, Hakkari’de Bir Mevsim... Ferit Edgü’nün O - Hakkari’de Bir Mevsim(i) romanından Onat Kutlar’ın uyarladığı senaryoyu Erden Kıral yönetmişti. Kameranın ardında Kenan Ormanlar; önünde ise Genco Erkal, Şerif Sezer, Rana Cabbar, Erkan Yücel, Erol Demiröz, Berrin Koper, Macit Koper ve eski adıyla

Anitos’un, yeni adıyla “Yoncalı”nın çocukları var... Edgü, er-öğretmen olarak gittiği Hakkari’nin Pirkanis köyündeki deneyimlerini düşgücüyle birleştiriyor: Coğrafyanın, yokluğun, yoksulluğun, yalnızlığın, çaresizliğin, kabullenmişliğin öyküsü, köye sürgün gelen öğretmenin yalnızlığı ve yabancılaşmasıyla sarmalanıyor. Sanki her şey burada yaşayanların üzerine bir kader gibi çökmüş. Kar gibi... Aylarca kalkmayan, ne yapsalar durduramayacakları kar gibi. Beyaz, her şeyi örtüyor. Büyüyemeden ölen çocukları, üzerine kuma getirilen kadınları, sosyal hukuk devletinin oraya uzanmayan ellerini...

Kar, Taş, Çocuk

“Coğrafya kaderdir”, sözü çok bilinir. Rivayet muhtelif, bu söz İbn-i Haldun’a atfedilir. Bu ifadede Türkçede ilk kez söz edenin de Ahmet Hamdi Tanpınar olduğu iddia edilir. Sahibi her kim olursa olsun sözün derinliği aşikar. İki sözcük bir evren kuruyor; yaşananları maddi koşullara ve tarihsel bağlama oturtuyor. İster kurmaca ister belgesel sinema olsun, bu bağlamı görebiliyor ve anlatısını bu bağlamın üzerine kurabiliyorsa inandırıcı oluyor. Hakkari’de Bir Mevsim didaktik bilgi batağına düşmeden bu bağlamın üzerinde yükselen bir film. Geçit vermez dağların kuytusuna sıkışan köyün ve köylülerin üzerini örten “kar”ın sanki binlerce yıldır hiç kalkmadığını hissettiriyor. Bembeyaz örtüyü delen yalnız kavak ağaçları, birbirine yaslanarak yalnızlığını gideren taş evler ve her daim, hep birlikte ortalıkta olan çocuklar burada yaşamın izleri. Filmin oyuncularından Erkan Yücel’in eşi Şükran Yücel gösteri öncesinde yaptığı konuşmada çekim yapılan köyün Anitos olan adının Yoncalı olarak değiştirilmesine kar-

şın köyde yonca yetişmediğini söyledi. Değil yonca herhangi bir bitkinin yetişmesinin mucize olacağı bir rakımda, dik bir yamaç üzerine kurulu köy. Film boyunca o yamaçlardan aşağı inen kızaklarla hayvanlar içinkuruotların, yakacak olarak kullanılabilecek parçalarının uzaklardan, başka “mevsim”lerden getirilişine de tanık oluyoruz. Toprak görünmüyor zaten... Taş evler, çocuklar ve kar var, bu küçük “dünya”da.

Coğrafyanın taşını, suyunu, toprağını kendine katık eden köylülerin kendine yeten bu küçük dünyasına dışarıdan eklenilen ise sürgünle gelen öğretmen, yapılmış olsa da işlevsel olamamış olan okul, sıradan bir jandarma eri, ayda yılda bir uğrayarak birikmiş postaları getiren postacı ve milli eğitim müfettişi... Sürgünü başlatanın kim olduğunu bilmesek de sonlandırma işleminin tebligatçısı olan müfettişle karlı dağların ardındaki görünmeyen “erk”i anlayabiliyoruz. Köyün görünen erki ise muhtar. İki çocuk, üstelik de iki erkek çocuk doğuran karısı Zazi’nin üzerine kuma getiren muhtar. Senaryonun ve dramatik yapının gereği olarak kurulan mizansenli sahnelerin yanı sıra, belgesel sinema yaklaşımıyla köyün gündelik yaşamı da görselleştirmiş filmde. Sinemanın iki alanı iç içe geçiyor, sıradanın gerçekliği öykünün inandırıcılığını artırıyor. Zaman zaman bir belgesel filmi izliyormuş duygusuna kapılıyorum.

Restorasyon sonrası Urartu’nun İki Mevsimi filminden bir kare
(MTV A.Ş. Arşivi – Evren Arın)

Hakkari bütün yalnızlığına, kenarda kalmışlığına, unutulmuşluğuna karşın zengin bir geçmişe sahip. Belgesel sinema da onun bu zenginliğini es geçmedi. Söz gelimi Bahriye Kabadayı Dal’ın Zap Suyu üzerine 68 Kuşağının yaptığı köprüyü anlattığı Devrimci Gençlik Köprüsü ile Hakkari’nin Gizemli Taşları bu ilginin güzel birer örneği. Hakkari denilince belgesel sinemada benim aklıma ilk gelen ise ustam ve hocam Suha Arın’ın Urartu’nun

İki Mevsimi filmi. Ne tuhaf... 1977 yılında Suha Arın Urartu uygarlığı üzerine bir belgesel yapıyor ve filmi de “mevsim” kavramının üzerine kuruyor. İlkbahar-yaz mevsimlerini Urartu uygarlığının zenginliğini ve güçlü olduğu dönemi; sonbahar-kış mevsimlerini ise Urartu’nun çöküşünü ve unutulmuşluğunu anlatırken kullanıyor. Suha Arın Edgü’nün romanını okumuş muydu bilinmez ama Onat Kutlar ve Erden Kıral’ın Urartu’nun İki Mevsimi belgeselini izlemiş olabileceğini varsayabiliriz. Çünkü o yıllarda az belgesel film çekiliyor ama belgesellerin gösterimleri ses getiriyordu. Bilgi değerliydi.

Hakkari’de Bir Mevsim, Hakkari’ye benzeyen coğrafyaların tarihsel olarak unutulmuşluğunu ve unutulmuşluğun süregelenliğini anlatıyor. O hiç kalkmayan karla, o hiç bitmeyen kışla... Köylüler feodalitenin içine gömülüp görünmez kılınırken, muhtarın dışarıdaki dünyayla bağını ve dışarıdaki dünyanın devamı oluşunu ise kar örtemiyor. Beyaz karın üstünde bütün bunlar daha da belirginleşiyor. Film beş yıl niye seyredemediğimiz, hafızanın kör kuyusuna niye attığımız da bu örtünün altında.

Filmin finalinde, müfettişin bizzat tebligatıyla artık okulu ve köyü terk etmesi gereken öğretmenin son ders için bahçeye çıkardığı çocukların yaptığı kardan adam filmi izleyenlerin içini ısıtıyor. Çocukların elleri ne kadar üşümüştür bilemiyoruz ama film “mevsim”lerin değişebileceğini hissettiriyor. Yapımından 41 yıl sonra çok ustaca restore edilerek doğduğu zamanki renklerine tekrar kavuşturulan Hakkari’de Bir Mevsim’i bugüne kadar görmeyenlerin, gördüyse unutanların görmesi gerekiyor. (ii) Suha Arın’ın Urartu’nun İki Mevsimi filmi de restore edilmiş vaziyette, web ortamında(iii). Her iki film de “ikinci” mevsimini yaşıyor. Bu kez, kar ve karanlık örtemiyor bu filmleri. Pırıl pırıl... Mevsim, gördüklerimizin yanına göremediklerimizi de ekleme mevsimi...

Son notlar:

- (i) İlk basımı Ada Yayınları, daha sonraki basımları ise Sel Yayıncılık tarafından yapılan kitap Almanca, Fransızca, Japonca ve Boşnakça’ya da çevrildi.
- (ii) Atlas Prodüksiyon – Ahmet Hızarcı ve ekibinin restore ettiği film 5 Kasım, 7 Aralık ve 30 Aralık 2023’te Sinematek’te gösterildi.
- (iii) Suha Arın Belgeselleri <https://www.youtube.com/watch?v=GI-0DSbJ1C9c>

UÇAN YAZARLAR

Belgesel bültenimizin
bu sayısı “uçak”
temasına ayrılınca
aklıma bir kenara
not aldığım üç yazar
geldi.

BAHRİYE KABADAYI DAL

Yazarların ortak özelliği, geçmişlerinde pilotluk yapmış, hatta savaşlara katılmış olmaları. Savaş ya da farklı nedenlerle uçuşa deneyimine sahip başka yazarlar da olabilir, bu konuda özel bir araştırma yapmadığımı belirterek dikkatimi çeken bu üç yazardan bahsetmek isterim. İlk olarak, neredeyse 7’den 70’e herkesin bildiği, sade ve etkileyici “**Küçük Prens**” öyküsünün yazarı ve çizeri **Antoine de Saint-Exupéry**’ye bakalım.

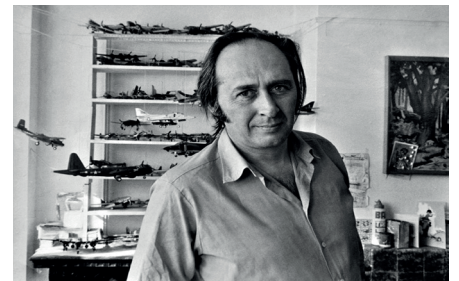
1900 doğumlu Fransız yazar Antoine de Saint-Exupéry, 1920’lerin ortalarında Fransız Hava Kuvvetleri’nde çalışmaya başlamıştır. Toulouse ve Dakar arasında posta uçuşları yapar, Sahra Çölü’nde Güney Fas’ın İspanyol bölgesindeki Cape Juby havaalanının havayolu mola yöneticisi olur. Sahra kabilelerinin rehin aldığı uçakların müzakere yoluyla serbest bırakılmasını sağladığı için Fransız Hükümeti tarafından Légion d’honneur nişanıyla ödüllendirilir. 1929’da Arjantin’e transfer olur. Buenos Aires’te yaşar. Güney Amerika’daki yeni hava yollarını araştırır, anlaşmalar yapar, hava postası ve düşen uçakları arama görevlerinde bulunur. (Jean-Jacques Annaud’un Wings of Courage filmi yazarın hayatının bu dönemi kısaca anlatılmaktadır.)

silya açıklarında bulunmuş; fakat kazanın asıl nedeni hâlâ bilinmiyor. Tam olarak otobiyografik olmasa da Saint-Exupéry’nin eserlerinin çoğu pilotluk deneyimlerinden esinlenmiş. Çölde mahsur kalan bir pilotun, küçük bir asteroitten dünyaya düşen genç bir prensle tanıştığı Küçük Prens adlı öyküsü en bilinen eseridir. Aslında bu öykü, Saint-Exupéry’nin ve kılavuz kaptanının Libya çölünde atlattığı bir kazaya dayanır. Küçük Prens, yetişkin dünyasının tuhaflığına dikkat çeken, toplumsal eleştiri de içeren felsefi bir öyküdür.

2. Dünya Savaşı’nın başında Fransa’nın Almanya ile ateşkes yapmasına kadar keşif görevlerinde uçar. Terhis edildikten sonra, hükümeti Nazi Almanyası’na karşı savaşa girmeye ikna etmek için ABD’ye gider. Burada 2 yılı aşkın süre kalır ve en önemli üç eserini yazar, daha sonra sağlık durumunun kötüleşmesine rağmen Kuzey Afrika’daki Özgür Fransız Hava Kuvvetleri’ne katılır. 31 Temmuz 1944’te Fransız adası Korsikadan Akdeniz üzerinde bir keşif görevi yaparken ortadan kaybolur. Öldüğüne inanılıyor. Uçağının enkazı 2000 yılında Mar-

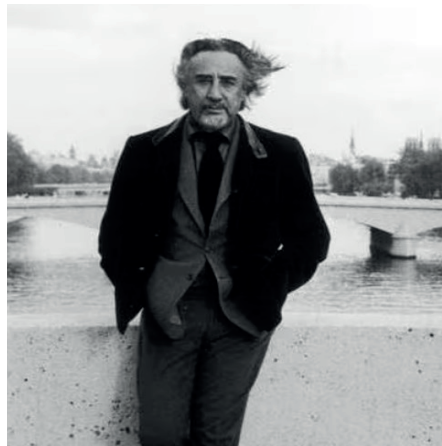
1930 doğumlu İngiliz yazar **James Graham Ballard** (J.G. Ballard). Romancı, öykü yazarı, hicivci ve denemeci. 1984 yılında Ballard, Şangay’ın Japon işgali sırasında bir İngiliz çocuğun yaşadıklarını

yarı otobiyografik bir şekilde anlattığı savaş romanı *Empire of the Sun* (Güneş İmparatorluğu) ile tanındı. Steven Spielberg 1987’de romanı aynı adla filme uyarladı. Ballard’ın ilk romanlarından bazıları da film olarak uyarlanmıştır (David Cronenberg’in yönettiği *Crash* -1996; Ben Wheatley’in yönettiği, 1975 tarihli romanın uyarlaması olan *High-Rise* -2015) Ballard 1954 yılının başlarında Kraliyet Hava Kuvvetleri’ne katılmış ve Moose Jaw, Saskatchewan, Kanada’daki Kanada Kraliyet Hava Kuvvetleri uçuş eğitim üssüne atanmıştır. Bu sırada Amerikan bilimkurgu dergileriyle tanışmış ve sonrasında ilk bilimkurgu öyküsü *Passport to Eternity*’yi yazmıştır. Ballard 1955’te Kraliyet Hava Kuvvetleri’nden ayrılarak İngiltere’ye döner. *New Worlds* dergisinin editörü Edward J. Carnell, Ballard’ın bilim-kurgu yazarlığını büyük ölçüde destekler ve ilk öykülerinin çoğunu yayımlar.

Ballard’ın *Empire of the Sun* (Güneş İmparatorluğu) adlı romanı, kendisinin ve ailesinin yaşamından izler taşıyan; ayrıcalıklı ve Japon uçaklarına hayran bir çocuğun merkezinde savaşın yıkıcı etkisini göstermeye çalışan bir eserdir. Eleştirmen Susan Son-tag’ın “çağdaş edebiyatın en önem-

li ve parlak kalemlerinden biri” olarak nitelediği **James Graham Ballard**’ın *‘Güneş İmparatorluğu’* adlı romanı İngiltere’nin en önemli edebiyat ödülü The Booker Prize’a aday gösterilmiştir. Ballard, kitabının önsözünde şu sözlerle yer verir: *“Güneş İmparatorluğu, 2. Dünya Savaşı sırasında 1941’den 1945’e kadar tutsak edildiğim Çin’de, özellikle Şanghay ve Longhua’daki Sivil Toplama Kampı’nda yaşadığım deneyimleri anlatıyor.”*

1914 Vilnius doğumlu bir başka Fransız yazar, Émile Ajar adını da kullanan **Romain Gary**. Asıl adı Romain Kacew. 2. Dünya Savaşı’nda havacılık yapmış bir pilot olan Gary, edebiyat alanında kullandığı iki isimle de Goncourt ödülü almış tek yazar unvanını taşıyor. Yazarlığının yanı sıra

diplomatlık ve film yönetmenliği yapmış. Kitaplarında ve söyleşilerinde ailesinin geçmişi hakkında çok çeşitli hikâyeler anlatmış olsa da Romain Gary’nin annesi Mina Owczyńska adlı Musevi bir sanatçı, babası ise Litvanya Musevi’lerinden Arie-Leib Kacew. 2. Dünya Savaşı’ndaki son görevi Özgür Fransız Hava Kuvvetleri’nin Londra bürosunda yüzbaşılıktı. Lorraine’deki bombardıman grubunda “gözlemci” olarak 25’in üzerinde sortide yer aldı. Bu süre zarfında adını Romain Gary olarak değiştirdi. Savaşta gösterdiği cesaret nedeniyle Compagnon de la Libération ve Légion d’honneur komutanlığı da dahil olmak üzere birçok madalya ve onur ödülü sahibi oldu.

Romain Gary, 1945 yılında ilk romanı *Éducation Européenne*’i yayımladı. Savaşta görevinin hemen ardından Bulgaristan ve İsviçre’de Fransız diplomatik servisinde çalıştı. 1952 yılında BM Fransız Delegasyonu’nun sekreteri, 1956’da Los Angeles Başkonsolosu oldu ve Hollywood ile tanıştı. Roman yazarlığındaki başarısının yanı sıra *The Longest Day* adlı sinema filminin senaryosunu yazdı ve o dönem eşi olan Jean Seberg’in başrolünü oynadığı *Kill!* (1971) adlı filmin senaryosunu yazdı ve yönetti. 1979’da 29. Berlin Uluslararası Film Festivali’nde jüri üyeliği yaptı. Gary 2 Aralık 1980’de Paris’te intihar ettiğinde, geride bıraktığı notta; ölümünün Seberg’in bir yıl önceki intiharıyla bir ilişkisi olmadığını ve kendisinin Émile Ajar olduğunu belirtmiştir. Gary, Père Lachaise Mezarlığı’nda yakılmış ve külleri Roquebrune-Cap-Martin yakınlarındaki Akdeniz’e serpilmiştir.

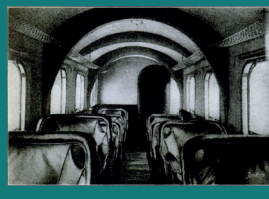

Büyükdere/ İstanbul

Posta Taşımacılığı ve Aero Espresso Italiana deneyimi

Türkiye'de uçak ile askerler ve sivillere yönelik posta taşımacılığı 1914'te başlar. Askeri amaçlı olarak uçakla posta taşımacılığı I. Dünya Savaşı döneminde daha ziyade Almanlar tarafından yapılır. Mondros Mütarekesi ile bu taşımacılığı işgal kuvvetleri

sürdürür. Sivillere yönelik taşımacılık ise 1914 ve 1922'de gerçekleşen deneyimlerle sınırlı kalır. Türkiye Cumhuriyeti, 1924'te Aero Espresso Italiana (AEI) şirketine 11 yıllığına, posta taşıma imtiyazı tanımıştı. 15 Aralık 1923'de, Roma'da kurulan Aero Espresso Italiana şirketi, Türkiye'de deniz uçaklarıyla İstanbul-Atina ve Brindisi arasında düzenli sefer yaparak uluslararası posta, koli ve yolcu taşıdı. İlk uçuş ise 1 Ağustos 1926'da üç Savoia Marchetti model deniz uçağı ile gerçekleşti.

Türk Hükümeti şirketin uçuş alanı ve diğer ihtiyaçlar için Büyükdere kıyısında yaklaşık 20 dönümlük bir arazi tahsis etti. Şirket bu sahada iki hangar, bir atölye, bir lojman ve uçakları denizden çekmek için beton bir rampa inşa etti. Padişahların av köşkü olarak kul-

landığı bina ise şirketin yönetim binası olarak kullanıldı.

Deniz uçağı ile İtalya'nın Brindisi kentinden Atina'ya, Atina'dan da İstanbul Büyükdere'ye yolculuk 10 saat sürüyordu. Bu uçaklar 10 yolcu kapasiteliydi. 172 kilometre hıza ve 3600 km menzile sahipti, Büyükdere önlerinde denize iniyor, yolcular oradan otobüslerle şehir merkezine taşınıyordu.

İtalya devleti, Musolini'nin faşist diktatörlüğü altında 1930'lu yıllarda önce Libya, daha sonra Habeşistan'ı işgal edince ülkemiz ile İtalya'nın ilişkileri gerginleşti. Uyarılara karşın askeri yasak bölgelere yakın uçuşlar yaptığı için 1935 yılında Aero Espresso Italiana (AEI)'nin ülkemize uçuş lisansları iptal edildi. Gerekçe olarak da "sözleşme dışı uçuşlar gerçekleştirdiği" açıklandı.

İtalyan şirketin feshedilip tesislerinin 200 bin liraya millileştirilmesinden iki yıl önce milli işletme Devlet Hava Yolları Umum Müdürlüğü'nün kuruluş kararı alınmıştı. Ancak Büyükdere tesisleri, Devlet Hava Yolları tarafından hiç kullanılmadı. İkinci Dünya Savaşı'nın patlamasından sonra Büyükdere tesisleri İzmir'den gelen 5. Deniz Tayyare Taburunun hizmetine verildi.

Denize Mecburi İniş

Aero Espresso Italiana şirketinin 26 Temmuz 1927'de Atina-İstanbul uçuşunu yapan yolcu uçağı şiddetli rüzgâra ve fırtınaya yakalandı. Uçak iki saat on beş dakikalık uçuşa yetecek ihtiyat benzinini de kullandıktan sonra İstanbul'a 6 saat uzaklıkta de-

nize mecburi iniş yapmak zorunda kaldı. Yardım imkânı bulunamadığı için açıkta 30-35 mil sürüklendi. İşaret fişeği ile yardım istedi ve nihayet o bölgeden geçen Seneor-manya vapurunun dikkati çekilebildi. Vapur uçak yolcularını ve personeli kurtardı, ama uçak feda edildi.

Padişahların av köşkü olarak kullandığı bina şirketin yönetim binası olarak kullanıldı.

İstanbul Büyükdere'de bulunan Aero Espresso İtalina tesislerine denizden bakış

Büyükdere/ İstanbul

Büyükdere/ İstanbul

Uçak yakan ilk Türk

Dünyada posta taşımacılığı amaçlı ilk uçuş 1911'de ABD'de yapılırken, Osmanlı Devleti'nde ise ilk hava posta taşımacılığı 9 Şubat 1914'te gerçekleşti.

Osmanlı Devletinde ilk sivil uçak postası 21 Kasım 1913'de İstanbul'dan Eskişehir'e ulaştırılan bir mektuptu. Fransız havacı Daucourt'un, 1913 yılında Akdeniz'i kuzey ve doğu kıyılarından geçerek Mısır'a ulaşacak "Paris-İstanbul-Kahire Uçak Yarışması" projesi, Fransız Hava Kulübü tarafından benimsendi. Yarışmaya üç uçak katıldı.

Uçaklar, Münih – Viyana – Budapeşte – Bükreş – Varna yoluyla 9 Kasım'da İstanbul Yeşilköy'e geldiler. İstanbul'dan 20 Kasım'da yola çıkıp 21 Kasım'da Eskişehir'e giderken kişiye özel bir mektubu İstanbul'dan alarak Eskişehir'de sahibine teslim ettiler. Bu Osmanlı topraklarında sivil bir postanın ilk kez uçakta ulaştırılmasıydı.

Hikayenin sonrası mı?

Fransız havacı Daucourt'un uçağı, motordaki arıza nedeniyle Pozantı'da zorunlu iniş yaparken büyük hasar gördü. Pilotlar yardım almak için Adana'ya gidince uçağı beklemekle görevlendirilen köylü, çubuğunu yakmak isterken alev alan uçak tamamen yandı. Bunun üzerine Daucourt yarışmadan çekildi ve Paris'e döndü. Diğer yarışmacılar 20 Kasım 1913 günü Kahire'ye ulaştı.

“Beşiktaş’ta Bir Tayyare Fabrikası”

Nuri DEMİRAĞ

NURİ DEMİRAĞ’ın Beşiktaş’daki fabrikasında üretilen ilk Türk Yolcu Uçağının ilk uçuş denemesi 10 OCAK 1944 Yeşilköy’de yapıldı.

İlk Türk yolcu uçağı. **Nu38** modeli Türk mühendisleri tarafından çizildi, motorlar hariç tüm aksam Türk teknisyen ve işçileri tarafından yapıldı. Nu.D-38 adıyla anılan ve saatte 325 km sürat yapabilen bu uçak 6 kişilik, çift kumandalı, 2200 devirli 2 adet 160 beygir gücünde motora sahipti...

Alüminyum gövdeli, boş ağırlığı 1200 kg. dolu ağırlığı 1900 kg... 325 km. menzile sahip. 3,5 saat havada kalan. Tavan irtifası 5.500 metre olan çağının mükemmel bir uçağıydı. İlk denemeleri pilotlar Basri Alev ve Mehmet Altunbay tarafından yapıldı ve devam eden uçuşlarında Galip Demirağ da katılarak bu uçakla Ankara ve İzmir’in yanı sıra Atina ve Selanik’e de gitti.

Deneme uçuşlarından olumlu sonuçlar alınması üzerine 26 Mayıs 1944 tarihinde yapılan “Nu.D-38” uçağı İstanbul-Ankara seferine başladı. Uçakta 2 pilot, Tasvir-i Efkâr gazetesi sahibi Ziyat Ebuzziya, Vatan gazetesi muhabiri Faruk Fenik ve sahibi Nuri Demirağ vardı. Uçak Ankara Havaalanına başarı ile indi.

Beşiktaş’taki uçak fabrikasında imal edilen Nu.D-38 uçaklarının testlerinde kullanılmak üzere Yeşilköy’de, şu anda Atatürk Havalimanı olarak kullanılan alan, o zamanki adı olan “Elmas Paşa Çiftliği”ni satın alınarak, 1559 dönümlük geniş bir arazi üzerinde, (1000 x 1300) metre ölçülerinde bir uçuş sahası yaptırıldı. Bu saha üzerine ‘Nuri Demirağ Gök Uçuş Okulu’, uçak tamir atölyesi, hangarlar ile deniz tayyareleri için sahilde bir kırak yapıldı. Yeşilköy tesisleri 17 Ağustos 1941’de törenle hizmete açıldı.

Peki bu çabalar, bu girişimcilik nasıl engellendi. Cumhuriyetin kazanımları nasıl yok edildi... Bilen bilmeyene anlatsın...

Ya da üyemiz M. Savaş Güvezne tarafından yapılan “Beşiktaş’ta Bir Tayyare Fabrikası” adlı bir belgeseli izleyebilirsiniz.

<https://www.youtube.com/watch?v=-j-sCdMDO1E>

Savaş Güvezne;

“Beşiktaş’ta Bir Tayyare Fabrikası belgeseli ve Nuri Demirağ, bana, Cumhuriyet tarihine yeni bir bakışla bakılması gerekliliğini öğretti. Resmi tarih anlayışının ötesinde, sözlü tarih yaklaşımının; inanılmaz öykülerin yer aldığı, farklı bilgi-belgelerin olduğunu, yerleşik kanaatlerin aksine, başka bir dünyanın da var olduğunu öğretti.”